

Analýza současného systému vzdělávání v ochraně obyvatelstva

Pavλίna Pupíková

Bakalářská práce
2014

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení
Ústav ochrany obyvatelstva
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavčina PUPÍKOVÁ**
Osobní číslo: **L11405**
Studijní program: **B2825 Ochrana obyvatelstva**
Studijní obor: **Ochrana obyvatelstva**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Analýza současného systému vzdělávání v ochraně obyvatelstva**

Zásady pro vypracování:

- 1. Historický vývoj edukace v ochraně obyvatelstva v České republice**
- 2. Legislativní rámec ochrany obyvatelstva**
- 3. Civilní ochrana v Evropské unii a v NATO**
- 4. Návrh optimalizace výuky ochrany člověka za mimořádných událostí na základních školách**

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] LINHART, P., ŠILHÁNEK B. Ochrana obyvatelstva v Evropě. 1. Vyd. Praha: Ministerstvo vnitra, Hasičský záchranný sbor ČR, 2005. 195 s. ISBN 80-86640-55-8.

[2] MARTÍNEK, Bohumír a Petr LINHART. Ochrana obyvatelstva: Modul E. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR Kloknerova 26, 148 01, Praha 414, 2006.

[3] LINHART, Petr. Některé otázky ochrany obyvatelstva. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN 80-704-0854-5.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Ivan Mašek, CSc.**
Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání bakalářské práce: **21. února 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **9. května 2014**

V Uherském Hradišti dne 21. února 2014

prof. PhDr. Ivo Barteček, CSc.
děkan

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Tématem mé bakalářské práce je „Analýza současného systému vzdělávání v ochraně obyvatelstva“. Základem práce jsou teoretické dokumenty týkající se problematiky ochrany obyvatelstva a preventivně výchovné činnosti v této oblasti. Teoretická část obsahuje jak historické pojetí, tak i současný pohled odborníků. Práce se zabývá i řešením civilní ochrany v širším geografickém měřítku, a to v rámci Evropské unie a Severoatlantické aliance.

V praktické části práce jsou nejdříve analyzovány dostupné dokumenty týkající se problematiky, ze kterých se dále práce odvíjí. Převážnou část praktické části tvoří dotazníkové šetření, jímž byla zjištěna celá řada cenných informací. Ty byly dále společně s dostupnou literaturou vyhodnoceny a vznikla tak celková SWOT analýza celé problematiky. Poslední část práce sestává z vlastních návrhů optimalizace vzdělávacího systému v ochraně obyvatelstva v České republice.

Klíčová slova:

Ochrana obyvatelstva, vzdělávací systém v České republice, pojetí civilní ochrany v rámci Evropské unie a NATO, dotazníkové šetření, analýza, optimalizace.

ABSTRACT

The theme of this bachelor's thesis is the „Analysis of the current system of education in civil protection“. The basis of the work is compiled of the theoretical documents, related to the topic of civil protection and the preventive-educational actions in this field. The theoretical part contains both the historical and the contemporary views of professionals. Further, focus is also placed on the solution of civil protection in the EU and the NATO.

The practical part contains the analysis of available documents, related to the examined topic, this analysis is the basis for the rest of the work. This part mostly focuses on the survey, thanks to which the author gathered plenty of valuable information. This information, along with the literature available, was analysed and an overall SWOT analysis was conducted. The last part of the thesis contains the author's own recommendations and optimisations of the educational system in civil protection of the Czech Republic.

Keywords:

Civil protection, system of education in the Czech Republic, conception of civil protection in the EU and the NATO, questionnaire, analysis, optimization.

“Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech.”

„Šťěstí přeje připraveným.“

Poděkování:

Mé největší díky patří vedoucímu mé bakalářské práce, doc. Ing. Ivanu Maškovi CSc., který se mi při tvorbě závěrečné práce dosti věnoval, poskytl mi důležité informace, rady a dokumenty a měl se mnou obrovskou trpělivost. Taky bych mu chtěla poděkovat za to, že mi umožnil prezentovat práci i mimo univerzitu a doporučil ji do sborníku mezinárodní konference v Polsku s názvem: VII International Scientific Conference under title PUBLIC SAFETY.

Dále bych ráda poděkovala všem přátelům, známým i neznámým, kteří mi věnovali chvíli svého drahocenného času a vyplnili dotazník pro veřejnost a učitelům základních a středních škol, kteří se též zúčastnili mého dotazníkového průzkumu. Bez pomoci respondentů by byla má práce k ničemu.

Další dík patří panu Mgr. Tomáši Milěřovi, Ph. D. z pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, jenž mi byl nápomocen při tvorbě návrhů optimalizace vzdělávacích systémů a náplní výuky pro základní školy.

Touto cestou chci také poděkovat panu Ing. Janu Strohmandlovi, vedoucího mé práce při Studentské vědecké a odborné činnosti, kde jsem vystoupila se stejnou prací. Poskytl mi též cenné rady.

Poslední dík patří mým rodičům a blízkým, kteří mě podporovali ve studiu.

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v archivu Fakulty logistiky a krizového řízení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval/a samostatně a použitou literaturu jsem citoval/a. V případě publikace výsledků budu uveden/a jako spoluautor/ka
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Uherském Hradišti dne 26.4.2014

Paulína Paulína

.....
podpis studenta/ky

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 OCHRANA OBYVATELSTVA	13
1.1 DEFINICE.....	13
1.2 OCHRANA OBYVATELSTVA, CIVILNÍ OCHRANA A CIVILNÍ OBRANA.....	14
1.3 HLAVNÍ ÚKOLY OCHRANY OBYVATELSTVA.....	15
1.3.1 Varování.....	15
1.3.2 Evakuace	15
1.3.3 Ukrytí.....	16
1.3.4 Nouzové přežití obyvatelstva.....	16
2 HISTORIE OCHRANY OBYVATELSTVA	17
2.1 OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	17
2.2 DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA.....	17
2.3 POVÁLEČNÉ OBDOBÍ DO ROKU 1989.....	18
2.4 OBDOBÍ OD ROKU 1989 AŽ PO SOUČASNOST.....	18
3 HISTORIE EDUKACE V OCHRANĚ OBYVATELSTVA V ČESKÉ REPUBLICĚ	19
3.1 VZDĚLÁVÁNÍ PŘED ROKEM 1989.....	19
3.1.1 Branná cvičení.....	20
3.2 VZDĚLÁVÁNÍ PO ROCE 1989.....	20
3.3 SOUČASNÝ STAV EDUKACE V OBLASTI OCHRANY OBYVATELSTVA	21
4 LEGISLATIVA V OBLASTI OCHRANY OBYVATELSTVA	23
4.1 ZÁKLADNÍ LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY	23
4.2 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ KRIZOVÁ LEGISLATIVA.....	23
4.3 DALŠÍ ZÁKONY A VYHLÁŠKY.....	25
5 KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA DO ROKU 2020 S VÝHLEDEM DO ROKU 2030	26
5.1 DŮVOD ZPRACOVÁNÍ KONCEPCE	26
5.2 PLNĚNÍ OPATŘENÍ HARMONOGRAMU KONCEPCE DO ROKU 2013.....	27
5.3 SOUČASNÉ VZDĚLÁVÁNÍ V OCHRANĚ OBYVATELSTVA.....	27
5.3.1 Situace v jednotlivých stupních vzdělávání	27
5.4 CÍLE A PRIORITY OCHRANY OBYVATELSTVA DO ROKU 2030 V OBLASTI VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ.....	28
5.4.1 Motiv	28
5.4.2 Plánovaný systém vzdělávání	29
5.4.3 Plánovaná strategie do roku 2030	29
5.4.4 Cílové hodnoty	29
5.4.5 Potřeby pro dosažení cíle	30

5.5	FINANCOVÁNÍ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI OCHRANY OBYVATELSTVA.....	30
5.6	BUDOUCÍ ÚKOLY KONCEPCE DO ROKU 2030 PRO REALIZACI STANOVENÝCH PRIORIT OCHRANY OBYVATELSTVA	30
6	KONCEPCE VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ Z ROKU 2004	31
6.1	CÍLE KONCEPCE.....	31
6.2	SYSTÉM PŘÍPRAVY OSOB	31
6.2.1	Vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání.....	31
6.2.2	Další profesní vzdělávání	32
7	SPOLUPRÁCE V EDUKACI V EVROPĚ.....	33
7.1	OCHRANA OBYVATELSTVA V EVROPSKÉ UNII.....	33
7.1.1	Hlavní dokumenty	34
7.1.1.1	Akční program Společenství.....	34
7.1.1.2	Postup Společenství	34
7.1.2	Vztah ochrany obyvatelstva v České republice k civilní ochraně v Evropské unii	35
7.2	OCHRANA OBYVATELSTVA V SEVEROATLANTICKÉ ALIANCI.....	35
7.3	SPOLUPRÁCE EVROPSKÉ UNIE A SEVEROATLANTICKÉ ALIANCE.....	36
II	PRAKTICKÁ ČÁST	37
8	CÍLE A METODY PRÁCE.....	38
8.1	CÍLE	38
8.2	METODY.....	38
9	ANALÝZA SOUČASNÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V PROBLEMATICE OCHRANY OBYVATELSTVA	39
9.1	ANALÝZA DOKUMENTŮ	39
9.2	ZÁVĚR ANALÝZY DOKUMENTŮ.....	43
10	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	44
10.1	DRUHY DOTAZNÍKŮ.....	44
10.1.1	Dotazník pro širokou veřejnost	44
10.1.2	Dotazník pro učitele	44
10.2	CÍLE ŠETŘENÍ	44
10.2.1	Dotazník pro veřejnost	44
10.2.2	Dotazník pro učitele	45
10.3	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	45
10.3.1	Dotazník pro veřejnost	45
10.3.1.1	Názorová část.....	47
10.3.1.2	Vědomostní část	50
10.3.2	Dotazník pro učitele	58
10.4	ZÁVĚR.....	65
10.4.1	Dotazník pro veřejnost – splnění cílů.....	65
10.4.2	Dotazník pro učitele - splnění cílů	66
11	SWOT ANALÝZA PROBLEMATIKY	68

11.1	SILNÉ STRÁNKY.....	69
11.2	SLABÉ STRÁNKY.....	69
11.3	PŘÍLEŽITOSTI.....	69
11.4	HROZBY	70
12	NÁVRH OPTIMALIZACE Č. 1: VLASTNÍ NÁVRH UČEBNÍHO PLÁNU PŘEDMĚTU OCHRANA ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	71
12.1	UČEBNÍ PLÁN PRO 7. TŘÍDU	72
12.1.1	Náplň výuky	73
12.1.2	Pomůcky a doporučená literatura.....	74
12.2	UČEBNÍ PLÁN PRO 8. TŘÍDU.....	74
12.2.1	Náplň výuky	74
12.2.2	Pomůcky a doporučená literatura.....	76
12.3	UČEBNÍ PLÁN PRO 9. TŘÍDU.....	77
12.3.1	Náplň výuky	77
12.3.2	Pomůcky a doporučená literatura.....	78
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	79
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	83
	SEZNAM OBRÁZKŮ	85
	SEZNAM TABULEK.....	86
	SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Lidstvo se od nepaměti potýká s mimořádnými událostmi, ať už přírodního, antropogenního či technického charakteru. Ani naše republika není v tomto směru výjimkou, krizové situace jsou tu téměř na denním pořádku. Je důležité si uvědomit, že v krizové situaci se může ocitnout kdokoliv z nás a proto je nezbytné vědět, jak v takovém okamžiku reagovat a negativnímu působení tak zabránit nebo dopady mimořádné události alespoň zmírnit. Není dobré se spoléhat jen na pomoc příslušníků z řad integrovaného záchranného systému. Občas je zapotřebí ovládat zásady svépomoci a pomoci druhým.

Po zrušení školního předmětu Branná výchova, který se týkal právě výuky ochrany obyvatelstva, se výrazně snížila úroveň vědomostí občanů v této oblasti a celá problematika se odsunula někam do pozadí. Stalo se tak především kvůli jakémusi pocitu většího bezpečí a názoru, že válka už je zažehnána, a tak zemi nehrozí žádné nebezpečí. Ovšem nepřítel přišel v podobě přírodních mimořádných událostí. Potřeba vzdělávání v ochraně obyvatelstva a absence legislativních dokumentů v této oblasti se projevila obzvláště v roce 1997, kdy velkou část České republiky zasáhly ničivé povodně. Právě tehdy došlo k selhání mnoha státních i nestátních orgánů a nedostatek vědomostí a znalostí z oblasti ochrany obyvatelstva hrál důležitou roli.

Právě povodně v roce 1997 byly tím hybným kamenem, díky kterému se na problematiku ochrany člověka za mimořádných událostí opět začal brát větší zřetel. V roce 2000 byl vytvořen „balíček krizových zákonů“, který stanovil úkoly a povinnosti státní správy, samosprávy, složek integrovaného záchranného systému (dále IZS) a dalších zainteresovaných organizací při řešení mimořádných událostí a krizových situací v jakékoliv podobě.

Problém legislativy, organizace a koordinace odborníků v oblasti ochrany obyvatelstva (dále OO) byl vyřešen, avšak vzdělávání samotných občanů je stále jaksí opomíjeno. Je nutné si uvědomit, že teprve vzdělaný občan může zaručit bezpečný stát. Proto je potřeba poskytnout obyvatelům Česka alespoň základní vědomosti v této oblasti, aby mohli ochránit své životy, zdraví a majetek v případě ohrožení mimořádnými událostmi (dále MU).

Česká republika (dále ČR) začala tento problém řešit již v roce 1999, kdy byl vydán Pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT), který ukládal zařazení témat Ochrany člověka za mimořádných událostí (dále OČMU) do výuky základních a středních škol. Ovšem vzdělávání veřejnosti je stále na velice špatné úrovni a obyvatelstvo proto na

řešení MU není dostatečně připraveno. Je zde potřeba stále prohlubovat preventivně výchovnou činnost v této oblasti a naučit tak občany republiky, jak se účinně chránit.

Hlavním úlohou mé bakalářské práce je proto analyzovat současný systém vzdělávání v této problematice. Dalším cílem práce je, pomocí dotazníkového šetření, prověřit nynější stav úrovně znalostí obyvatelstva ČR z OČMU a zjistit jejich mínění o dané problematice. Důležitou součástí práce bude také zaměření se na pohled stávajících učitelů ze základních a středních škol na současnou výuku OČMU.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OCHRANA OBYVATELSTVA

Lidstvo bylo po celou dobu své existence ohrožováno celou řadou nebezpečí. Zprvu se jednalo zejména o živelní katastrofy, sociální, náboženské i etnické střety často přerůstající ve válečné konflikty. Později přibýly průmyslové havárie a s rozšiřováním moderních technologií se přidaly hrozby v podobě nevládnutí nově vyvíjených technologií. S postupující globalizací se ohrožení společnosti zvyšuje zejména s rostoucí snahou o maximalizaci zisku bez ohledu na udržitelný rozvoj území. Spolu s globalizací postupuje ruku v ruce i hrozba terorizmu. [1]

Po vyhodnocení možných dopadů uvedených rizik a hrozeb je patrné, že opatření, která budou snižovat tato nebezpečí a jejich případné následky, jsou vlastně ochranou celé společnosti. Ochranu obyvatelstva je pak možné vnímat jako jeden ze základních pilířů systému bezpečnosti České republiky v souladu s Bezpečnostní strategií ČR schválenou vládou dne 8. září 2011 usnesením č. 665. [2]

Tab. 1 Bezpečnostní systém ČR [3]

Prezident, parlament, vláda						
Ozbrojené síly		Ozbrojené bezpečnostní sbory		Záchranné sbory		Havarijní služby
Obrana státu před vnějším napadením		Veřejný pořádek a vnitřní bezpečnost		Ochrana života a zdraví obyvatel a majetku před požáry a poskytování pomoci při mimořádných událostech		Poskytování pomoci při řešení mimořádných událostí
Státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby						

Bezpečnost státu je založena na principu zajištění bezpečnosti jednotlivce, komunity a zabezpečení funkce společnosti, k jehož úspěšnému uplatnění je nezbytné zajistit funkčnost dotčených orgánů státní správy a samosprávy, právnických a podnikajících fyzických osob a rozvíjení procesů a nástrojů, které slouží k posilování bezpečnosti a ochrany obyvatelstva. [4]

1.1 Definice

„Podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů je ochrana obyvatelstva plnění úkolů civilní ochrany (čl. 61 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů).“ [2]

Pojem ochrana obyvatelstva je často používán pro označení určitého sdruženého (integrovaného) systému vztahů, vazeb a konkrétních opatření k ochraně obyvatelstva a jeho majetku v nejrůznějších situacích, kdy může dojít k jejich ohrožení, počínaje „každodenními“ negativními událostmi přes nejrůznější katastrofy a nouzové situace až po ozbrojený konflikt. [3]

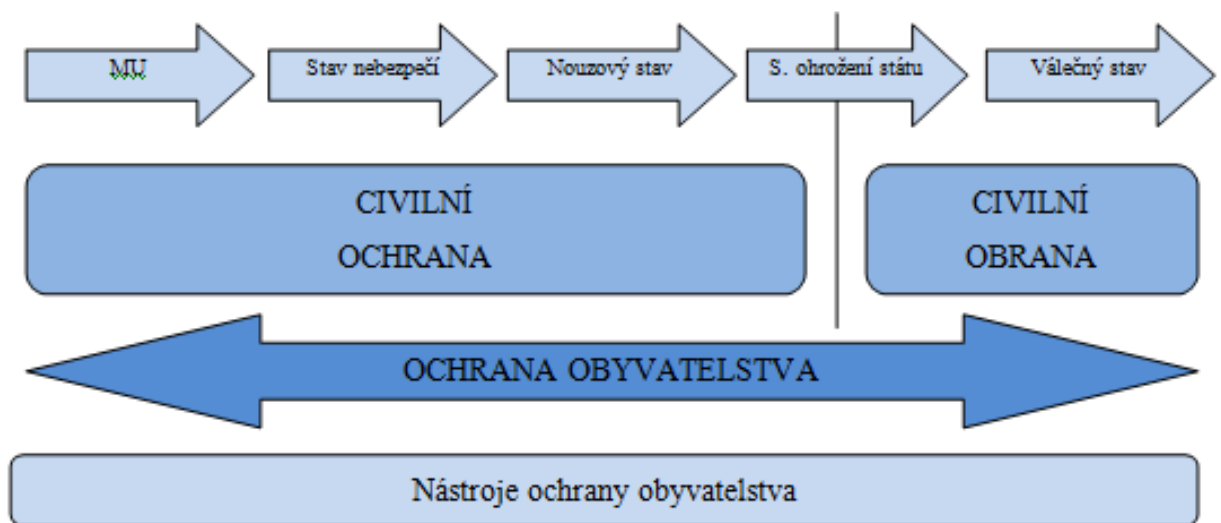
Pojem ochrana obyvatelstva byl zaveden již v řadě evropských zemí a tak ji lze v současné době znázornit následujícím schématem: [4]

Tab. 2 Struktura ochrany obyvatelstva [4]

Druh události	Každodenní události	Katastrofy a nouzové situace	Ozbrojený konflikt
Oblast činnosti	Zábrana škod	Ochrana proti katastrofám (přírodní katastrofy, průmyslové havárie)	Civilní ochrana (ochrana obyvatelstva v případě války)
Kompetence	Samospráva, nižší úroveň státní správy		Stát
Záchranné subjekty	Požárníci Zdravotnické záchranářství Pomocné služby Policie		
		Celostátní síly Armáda	

1.2 Ochrana obyvatelstva, civilní ochrana a civilní obrana

Vztah ochrany obyvatelstva, civilní ochrany a civilní obrany lze znázornit následujícím schématem. Jsou zde znázorněny nástroje OO a jejich použití při mimořádných událostech a krizových situacích. Rozdílné názvy systémů, které jsou "ochrana obyvatelstva", "civilní ochrana", "civilní obrana" neznamenaají, že se jedná o systémy zásadně rozdílné. Rozdíly spočívají v první řadě při stanovování úkolů organizací, určeným k nasazení, a ve zvláštěnostech při opatřeních, které jednotlivé země provádějí k posílení prostředků, určených k nasazení. [1][3]

Obr. 1. Schéma vztahu ochrany obyvatelstva, civilní ochrany a civilní obrany [1]

1.3 Hlavní úkoly ochrany obyvatelstva

V ochraně obyvatelstva jde především o plnění úkolů, kterými jsou zejména varování, evakuace, ukrytí, nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. Tyto čtyři hlavní úkoly jsou v gesci Hasičského záchranného sboru (dále HZS) ČR. [1][2]

1.3.1 Varování

V rozhodující míře je založeno na včasném a správném předání varovných informací. Předání varovných informací můžeme chápat jako opatření ke snížení neuspořádanosti ohroženého obyvatelstva a navození požadované činnosti v rámci řešení jeho ohrožení. Význam varovných informací je o to větší, že zejména na začátku mimořádných událostí je činnost obyvatelstva ve velké míře realizována svépomocí nebo vzájemnou pomocí. [3]

1.3.2 Evakuace

Evakuací se zabezpečuje přemístění osob, zvířat, předmětů kulturní hodnoty, technického zařízení, případně strojů a materiálu k zachování nutné výroby a nebezpečných látek z míst ohrožených mimořádnou událostí do míst, která zajišťují pro evakuované obyvatelstvo náhradní ubytování

a stravování, pro zvířata ustájení a pro věci uskladnění. [5]

Evakuace jako taková je řešena především v zákoně č.239/ 2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a vyhlášce č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. [3]

1.3.3 Ukrytí

Ukrytím se rozumí využití úkrytů civilní ochrany (dále CO) a jiných vhodných prostorů, které se stavebními a jinými doplňkovými úpravami přizpůsobují k ochraně obyvatelstva. Ukrytí obyvatelstva se při mimořádných událostech zajišťuje v improvizovaných úkrytech a ve stálých úkrytech CO. Ukrytí obyvatelstva a individuální ochrana jsou opět řešeny zákonem č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a vyhláškou Ministerstva vnitra (dále MV) č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. [3]

1.3.4 Nouzové přežití obyvatelstva

Je to souhrn činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších zainteresovaných subjektů a samotných občanů prováděných s cílem minimalizovat negativní dopady mimořádných událostí a krizových situací na zdraví a životy postiženého obyvatelstva. Je řešeno v zákoně č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a Nařízením vlády č. 463/2000 Sb., o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníckými osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva, ve znění nařízení vlády č. 527/2002 Sb. [3] [6]

Opatření nouzového přežití navazují na evakuaci obyvatelstva z postiženého území nebo jsou realizována přímo v prostoru mimořádné události nebo v zóně havarijního plánování. Plán nouzového přežití obyvatelstva obsahuje zejména nouzové ubytování, nouzové zásobování potravinami, nouzové zásobování pitnou vodou, nouzové základní služby obyvatelstvu, nouzové dodávky energií, organizování humanitární pomoci a rozdělení odpovědnosti za provedení opatření pro nouzové přežití obyvatelstva. [6]

2 HISTORIE OCHRANY OBYVATELSTVA

Rozvoj letecké techniky a také masové použití bojových chemických látek za první světové války předznamenal nutnost vytvoření ochrany vojska a hlavně civilního obyvatelstva před následky užití těchto zbraní v poválečném období. Československo mezi válkami patřilo mezi deset nejvyspělejších zemí světa v přípravě ochrany obyvatelstva.

V období 2. světové války a po válce se vývoj civilní ochrany zaměřil na ochranu před zbraněmi hromadného ničení a konvečními zbraněmi.

Po vzniku České republiky se ochrana obyvatelstva zaměřila především na preventivní a represivní činnost při mimořádných událostech nevojenského charakteru.

2.1 Období první republiky

Jak již bylo zmíněno v úvodu, symbolem tohoto období byla protiletecká ochrana. Roku 1929 bylo na popud ministerstva obrany založeno Ústředí obrany obyvatelstva, které mělo za cíl studovat možnosti protiletecké ochrany a připravovat její organizaci. Ústředí fungovalo na základě dobrovolnosti za polooficiální podpory ústředních úřadů a za aktivní spolupráce organizací s prvky brannosti (např. Sokol, Orel). [7]

V první polovině třicátých let, kdy nacistické Německo začalo intenzivně zbrojit a stalo se tak hrozbou, byla přijata řada opatření, mimo jiné zákon č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům. Zřízením Civilní protiletecké obrany (dále CPO) přestala být činnost ochrany obyvatelstva dobrovolnou, její organizace přešla na státní orgány (na ústřední úrovni pod ministerstvo vnitra). K hlavním úkolům nově vzniklé organizace patřilo zabezpečení dostatečným počtem veřejných krytů. Velmi kvalitně byla řešena také individuální ochrana. [7]

V roce 1937 byla CPO téměř dobudována a pracovala v těsné součinnosti s armádou. Ještě v první polovině roku 1938 byl přijat zákon doplňující některá ustanovení z roku 1935, byl reakcí na možné ohrožení republiky ze strany Německa. [8]

2.2 Druhá světová válka

V této době byla naše CPO řízena protektorátní policií. Od roku 1941 byly všechny složky podřízeny říšským složkám a začleněny do německé protiletecké obrany (tzv. Luftschutz). [8]

2.3 Poválečné období do roku 1989

V poválečném nadšení se nutnost ochrany před protivzdušným napadením zdála jako minimální. V padesátých a šedesátých letech minulého století se zaměřila na ochranu před konvenčními zbraněmi a před účinky zbraní hromadného ničení, důležité místo zaujala protichemická ochrana. Na tento vývoj měla vliv zejména studená válka. Civilní obrana se stala nedílnou součástí obrany státu. [8]

V roce 1961 byl přijat nový zákon (č. 40/1961 Sb. o obraně Československé socialistické republiky), kterým byly zrušeny zákony z let 1935 a 1938. Od 1. ledna 1976 byla civilní obrana přenesena z působnosti ministerstva vnitra do působnosti ministerstva obrany. [8]

2.4 Období od roku 1989 až po současnost

V roce 1990 byla zahájena transformace civilní obrany s cílem vytvořit nový moderní systém ochrany obyvatelstva odpovídající příslušným systémům v rozvinutých zemích. V červnu 1991 schválila Rada obrany státu Koncepti Civilní obrany České a Slovenské federativní republiky (dále ČSFR), která reagovala na trendy vývoje civilní obrany v zahraničí s cílem položit její hlavní zaměření na ochranu obyvatelstva před mimořádnými událostmi nevojenského charakteru. Usnesením vlády z roku 1993 (č. 126) se z pojmu civilní obrana stává civilní ochrana. Ministerstvo vnitra přebralo odpovědnost za plnění úkolů civilní ochrany v míru, při mimořádných událostech, krizových situacích i za válečného stavu. Pojem ochrana obyvatelstva byl nově zaveden přijetím zákona 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému. [7] [8]

3 HISTORIE EDUKACE V OCHRANĚ OBYVATELSTVA V ČESKÉ REPUBLICE

Základním nástrojem pro zvládání krizových situací jsou kvalitně připravení odborníci z řad nejen IZS. Je však nezbytné, aby i ostatní obyvatelé věděli, jak postupovat v případě mimořádné události, jak reagovat na vyhlášení signálu apod. Následující kapitola má za úkol poskytnout informace o historickém vývoji výuky zaměřené na tuto problematiku. [9]

3.1 Vzdělávání před rokem 1989

Po první světové válce nastal v celé společnosti odklon od všeho, co připomínalo válku. I přesto se však na školách stále více objevovala snaha obnovit předvojenskou výchovu. První snahou o začlenění branné výchovy do učebních osnov, konkrétně do tělesné výchovy, byl **zákon č. 193/1920 Sb., branný zákon republiky Československé**. O brannou výchovu se staraly tělovýchovné organizace, jako je Sokol, sportovní svazy, Československý červený kříž a jiné. V roce 1935 vydalo tehdejší Ministerstvo školství Výnos o výchově žáků národních škol k brannosti¹. V roce 1937 se již zařazuje branná výchova do učebních osnov a to **zákonem č. 184/1937 Sb., o branné výchově**. Tento zákon stanovoval povinnost branné výchovy všem od šesti až do třiceti let věku a branná výchova byla vnímána především jako výcvik k plnění úkolů civilní protiletectvé ochrany. [10] [11] [12]

V době druhé světové války byly ministerstvem školství odvolány všechny směrnice o branné výchově. Ta se znovu ve školách objevuje až po roce 1945 jako součást učebních osnov tělesné výchovy, zdravotní výchovy a jiných předmětů. Zásadní přelom výuky branné výchovy byl zaznamenán až se **zákonem č. 92/1951 Sb., o branné výchově**, který stanovil povinnost výuky branné výchovy v samostatném předmětu. Jeho obsahem byla střelecká příprava, příprava pro zdravotnickou službu a bojová příprava. Branná výchova byla prováděna ve spolupráci se Svazem pro spolupráci s armádou – Svazarmem². [13]

¹ V dokumentu byl kladen důraz na mravní a občanskou výchovu, na vědomosti a dovednosti důležité z hlediska vlastní bezpečnosti a tělesnou výchovu, zejména cvičení v přírodě.

² Svaz pro spolupráci s armádou, tzv. Svazarm byla jednotná dobrovolná masová organizace zabezpečující předvojenskou výchovu branců a podílející se na zvyšování brannosti obyvatelstva. Jeho vznik je datován 4. 11. 1951 a zánik 24. 3. 1990. Po roce 1990 se Svazarm transformoval do Sdružení sportovních svazů České republiky.

V sedmdesátých letech 20. století byl zaveden do škol samostatný předmět branná výchova. V duchu tehdejší doby branná výchova zahrnovala všechny oblasti výchovy občanů od výchovy v rodině, ve škole, v pracovním poměru, v rámci přípravy na vojenskou službu, přípravu k civilní obraně a brannou výchovu dospělých jako nedílnou součást činnosti všech organizací a orgánů. Účast na branné výchově byla popisována jako vrcholná povinnost a otázka cti každého občana. V roce 1973 byl přijat **zákon č. 73/1973 Sb., o branné výchově**, který stanovoval obsah branné výchovy jako přípravu k obraně socialistické vlasti a zavedl na druhý stupeň základních devítiletých škol samostatný předmět. Branná výchova zároveň prostupovala všemi ostatními předměty. [14] [15]

V osmdesátých letech XX. století důležitost branné výchovy ustoupila mírně do pozadí a to dokonce až do té míry, že na úrovni základních škol nebyla vůbec v učebních osnovách. Branná výchova se vyučovala na středních a vysokých školách, ale na základních školách byl vyučovaný obsah branné výchovy převeden do různých předmětů. Například v dějepise se vyučovaly válečné dějiny, v přírodopise individuální a kolektivní ochrana atd. Do výuky byly včleněny branné kurzy a branná cvičení jakožto výcvik v terénu. Cílem bylo poskytnout žákům dostatek vědomostí a dovedností, aby byli schopni používat prostředky individuální a kolektivní ochrany, chránit se před účinky zbraní hromadného ničení a poskytnout první pomoc.[16]

3.1.1 Branná cvičení

Neopomenutelnou formou školní branné výchovy byla branná cvičení. Měla za cíl zdokonalovat a prověřovat školu jako celek za mimořádné situace. Uskutečňovala se dvakrát ročně, v zimě a v létě. Obsahem byla činnost k sebeobraně a k pomoci jiným osobám, tělesná cvičení, prvky dopravní výchovy atd. V roce 1985 byly také zavedeny branné kurzy, které předcházely branným cvičením a poskytovaly žákům soustavu branných vědomostí a dovedností nezbytných k tomu, aby byli schopni chránit sebe a poskytovat adekvátní pomoc spolužákům a ostatním lidem. [10]

3.2 Vzdělávání po roce 1989

V roce 1989 se branná výchova jako samostatný povinný předmět vyučuje na středních školách, na základních školách se stále uskutečňuje jen jako všeoborový vyučovací předmět. [10]

3.3 Současný stav edukace v oblasti ochrany obyvatelstva

Od 1. ledna 2005 vstoupil v platnost nový **školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání** (dále jen „školský zákon“), který nahradil původní školský zákon. Upravuje povinnou školní docházku, stanovuje podmínky přijetí a absolvování jednotlivých vzdělávacích stupňů, upravuje taktéž právní postavení soukromých i veřejných škol a řadu dalších oblastí, které se týkají školství. Školský zákon stanoví povinnost Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy zpracovávat Národní program vzdělávání, který je vydáván pod názvem **Bílá kniha**³ (poslední byla vydaná roku 2001). [17] [18]

Vzdělávání v oblasti OO je obsaženo v **zákoně č. 239/2000 Sb., o IZS**. Pro pracovníky veřejné správy je dále řešeno zákonem č. 218/2002 Sb., o službě zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon) a zákonem č. 321/2002 Sb., o úřednících samosprávných celků. [3]

Dalším významným dokumentem současnosti z oblasti výchovy a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení je **Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení** z roku 2004. Ta pokrývá problematiku krizového řízení, ochrany obyvatelstva, obrany státu, ochrany ekonomiky, hospodářských a dalších opatření pro krizové stavy, vnitřní bezpečnosti a pořádku, požární ochrany a integrovaného záchranného systému. [3]

Problematika vzdělávání v OO je byla také obsažena v **Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020**. Její součástí je „Harmonogram realizace opatření ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020“, který obsahuje v bodě 8 úkol vytvořit Program výchovy a vzdělávání obyvatelstva k jeho bezpečnosti a ochraně při mimořádných událostech a krizových situacích. V 9. bodě dále ukládá úkol navrhnout začlenění tematiky „Ochrana člověka za mimořádných událostí“ do studijních programů pedagogických fakult. [19]

Ovšem Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 nahrazuje koncepce nová, tedy **Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030**. Nová koncepce vyhodnocuje harmonogram realizace opatření ochrany obyvatelstva

³ Bílá kniha určuje směr, kterým by se mělo ubírat jak předškolní, základní, střední a vysokoškolské vzdělávání, ale i vzdělávání dospělých, jako součást celoživotního učení, které má v ČR stále se zvyšující prioritu.

„staré“ koncepce a ukládá si nové úkoly, které chce v následujícím období splnit. Nová koncepce bude podrobněji rozebrána ve čtvrté kapitole. [5]

Pro jednotlivé stupně edukace a pro všechny vzdělávací obory jsou vydávány tzv. **Rámcové vzdělávací programy**⁴ (dále RVP). V lednu 2013 byly schváleny upravené Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání (dále RVP ZV). Tyto programy jsou platné od školního roku 2013/2014, což znamená, že nejen školy musí reagovat na změnu úpravou svých školních vzdělávacích programů, ale zejména učitelé budou muset zvládnout konkrétní realizaci ve vyučovacím procesu. V nově platných RVP ZV došlo k širší specifikaci a rozpracování témat dopravní výchovy a také ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí. Vznikla tedy potřeba dostatečně připravit ty, kteří se změnami budou setkávat přímo ve vzdělávacím procesu, učitele. Důležitost tématu OČMU si začínají uvědomovat i samotní učitelé a mají o vzdělávání v této oblasti velký zájem. Pokud bude dostatek adekvátně připravených pedagogů, schopných tato témata v rámci výuky na školách vhodně předávat, lze předpokládat posun ve znalostech samotných žáků a studentů a postupně celé společnosti. [20]

⁴ RVP stanovují povinný obsah, rozsah, podmínky vzdělávání a další závazné standardy, které musí být zohledněny a podrobněji rozpracovány ve Školních vzdělávacích programech, jejichž tvůrci jsou školy samy. Principem je tedy návaznost dokumentu nejnižšího charakteru na dokumenty vyššího charakteru.

4 LEGISLATIVA V OBLASTI OCHRANY OBYVATELSTVA

Právních norem, jež se týkají ochrany obyvatelstva v České republice je mnoho. Proto bylo z té široké škály vybráno jen několik důležitých zákonů, které se bezpečnosti a ochrany člověka dotýkají.

4.1 Základní legislativní dokumenty

Základními právními dokumenty obsahující prvky bezpečnosti a ochrany občana ČR jsou:

- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění;
- zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění;
- zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějšího předpisu.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Již v tomto základním národním právním dokumentu se hovoří o bezpečnosti státu, o obraně republiky při napadení a o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem. Také zákon definuje jeden ze čtyř krizových stavů, stav válečný, a stanovuje podmínky a pravidla pro jeho vyhlášení.[21]

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zde je psáno, že právo na život a na ochranu zdraví má každý. Svoboda pohybu a pobytu je také zaručena. Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.[22]

Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky

Definuje účast státu při zajišťování bezpečnosti republiky, seznamuje s vyhlášením nouzového stavu, stavu ohrožení státu, a okrajově i válečného stavu, stručně informuje o bezpečnostní radě státu.[23]

4.2 Nejdůležitější krizová legislativa

V návaznosti na rozsáhlé povodně v roce 1997, které postihly až třetinu území naší republiky, vyvstala potřeba zvláštní právní úpravy. Ta měla vytvořit podmínky pro řešení situací vyvolaných MU. Oblast krizového řízení do té doby nebyla v českém právním řádu vůbec

řešena a oblast integrovaného záchranného systému byla nedostačující. Tato legislativa byla příliš obecná a nebyla stanovena odpovědnost, oprávnění ani povinnosti konkrétních subjektů v potřebné kvalitě. Především zde chyběla možnost centrálního řízení a koordinace při řešení krizových situací prováděná státními orgány. [24]

V roce 1999 proto vláda ČR předložila parlamentu návrh zákona o krizovém řízení, Hasičském záchranném sboru ČR, integrovaném záchranném systému a o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Tyto zákony nabyly účinnosti 1. 1. 2000. Jsou jimi tedy:

- Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. [24]

Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky

Tento zákon se zabývá HZS ČR z hlediska jeho organizace, úkolů a postupů řízení. Jsou zde obsažena i práva a povinnosti příslušníků HZS ČR. [25]

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému

Vymezuje integrovaný záchranný systém jako takový. Definuje pojmy jako je mimořádná událost, ochrana obyvatelstva, varování a vyrozumění. Určuje postavení a úkoly státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků při přípravě na MU a při provádění záchranných a likvidačních prací. Stanovuje práva a povinnosti právnických a fyzických osob při mimořádných událostech. Určuje také jaká je kontrola dodržování zákona, jaké jsou pokuty při neplnění zákona a jaké jsou finanční náhrady a zabezpečení škod způsobených MU. [2]

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení

Tento zákon stanoví působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením

a při jejich řešení a při ochraně kritické infrastruktury a odpovědnost za porušení těchto povinností. [26]

Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy

Zákon upravuje přípravu hospodářských opatření pro stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav a přijetí hospodářských opatření po vyhlášení krizových stavů. [27]

4.3 Další zákony a vyhlášky

- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva;
- vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému;
- vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.

Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva

Tato vyhláška mimo jiné stanovuje postup při zřizování zařízení civilní ochrany, způsob informování právnických a fyzických osob o charakteru mimořádné události, způsob provádění evakuace nebo požadavky ochrany obyvatelstva v územním plánování. [28]

Vyhláška Ministerstva vnitra č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému

Ministerstvo vnitra zde popisuje zásady koordinace složek IZS při společném zásahu, úkoly operačních a informačních středisek, zásady a způsob zpracování havarijního plánu kraje a vnějšího havarijního plánu. Dále se zabývá obsahem dokumentace IZS, způsobem zpracování této dokumentace a také definuje stupně poplachu v poplachovém plánu. [29]

Vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany

Stanovuje mimo jiné i zásady činnosti jednotek požární ochrany a rozsah úkolů na úseku CO a ochrany obyvatel. [23]

5 KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA DO ROKU 2020 S VÝHLEDEM DO ROKU 2030

Nová koncepce ochrany obyvatelstva vychází z dalších již dříve přijatých strategických dokumentů a zohledňuje aktuální vývojové trendy v oblasti bezpečnosti. Cílem koncepce je vydefinovat strategické cíle a oblasti, v rámci kterých se bude ochrana obyvatelstva v dalších letech vyvíjet. Úkoly, které z nové koncepce vyplývají, budou rovnoměrně plněny jak orgány státní správy, tak orgány samosprávy a soukromými subjekty. [30]

Přípravné práce na Koncepti byly zahájeny na podzim roku 2012. Prvotní pozornost byla věnována zejména sběru a vyhodnocení všech dostupných materiálů, vizí, strategií, koncepcí a dalších podpůrných dokumentů, které se vztahují k problematice bezpečnosti. [30]

Z hlediska vzdělávání v OO by Koncepce měla být přínosným materiálem. Problematika ochrany obyvatelstva je vyučována v současnosti na cca dvou desítkách vysokých škol. Její výuka je roztráštěná a nesourodá a absolventi nejsou schopni přinést do praxe očekávanou přidanou hodnotu. Do budoucna je třeba prohloubit spolupráci s vysokými školami, přispět praktickými zkušenostmi odborníků do procesu vzdělávání a získat tak adekvátně odborně způsobilý personál. [1]

Pro potřebu praktické realizace výchovy a vzdělávání je nezbytné propojit problematiku výuky ochrany obyvatelstva s přípravou občanů k obraně státu. [1]

5.1 Důvod zpracování koncepce

Povinnost v pravidelných intervalech zpracovávat Koncepti ochrany obyvatelstva (dále jen „Koncepce“) vychází z ustanovení § 7 odst. 2 písm. e) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Koncepce je pojímána jako stěžejní nelegislativní dokument upravující jeden ze základních pilířů bezpečnostního systému České republiky - problematiku ochrany obyvatelstva. [30]

V minulém roce skončila platnost Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 (schválena usnesením vlády ze dne 25. února 2008 č. 165, ve znění usnesení vlády ze dne 1. prosince 2010 č. 859). Bylo tedy nezbytné předložit vládě ke schválení nový materiál. [30]

5.2 Plnění opatření harmonogramu Koncepce do roku 2013

K plnění opatření o tvorbě **Programu výchovy a vzdělávání obyvatelstva k jeho bezpečnosti a ochraně při mimořádných událostech a krizových situacích** byla ustanovena pracovní skupina složená ze zástupců dotčených resortů. Na úvodním jednání pracovní skupiny dne 29. ledna 2009 bylo dohodnuto, že se tento úkol bude řešit společně s opatřením týkajícím se navržení **začlenění tematiky OČMU do studijních programů pedagogických fakult**. Vytvořená pracovní skupina zpracovala podrobnou analýzu stávající situace v OČMU, péče o zdraví a dopravní výchovy ve vzdělávacím procesu na základních a středních školách. Analýzou bylo zjištěno, že jednotlivé tematiky mají podobný nebo dokonce stejný výchozí rámec pro vzdělávání. Proto pracovní skupina navrhla řešit vzdělávání na školách v těchto oblastech společně a vytvořit podmínky pro skloubení všech problematik do jednoho vyváženého celku. [31]

V tomto duchu byly vytvořeny návrhy „Studijních základů z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchovy“ pro budoucí i stávající učitele, které byly předloženy vládě ČR v roce 2011. Vláda návrhy schválila. Cílem těchto studijních základů bylo vytvoření společného vědomostního základu pro vysokoškolské vzdělávání učitelů. [31] [32]

5.3 Současné vzdělávání v ochraně obyvatelstva

Výchova a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva v současné době probíhá ve dvou základních rovinách:

- výchova a vzdělávání obyvatelstva
- a vzdělávání odborníků. [1]

5.3.1 Situace v jednotlivých stupních vzdělávání

- Předškolní vzdělávání:
 - chybí metodický materiál pro učitele;
 - pro výuku jsou zpracovány pomůcky, avšak malého výběru (zatím jsou využívány i materiály z prvního stupně základního vzdělávání);
 - vzdělávání učitelů - nejsou specifické kurzy, mohou využívat kurzů pro základní školy, samostudium.
- Základní vzdělávání:

- v roce 2012 zpracován metodický materiál pro učitele „Podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí v základních školách“;
- pro výuku bylo zpracováno velké množství druhů pomůcek, které lze kombinovat;
- vzdělávání učitelů – pořádány kurzy HZS ČR, kurzy pořádané Národním institutem dalšího vzdělávání a dále formou samostudia, přípravy na vysokých školách (pedagogické fakulty, Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovi Praha, Fakulta tělesné kultury Univerzity Palackého Olomouc).
- Střední vzdělávání:
 - není vytvořen metodický materiál pro učitele;
 - chybí rozmanitost pomůcek;
 - vzdělávání učitelů – nejsou specifické kurzy, mohou využívat kurzů pro základní školy, samostudium. [1]

5.4 Cíle a priority ochrany obyvatelstva do roku 2030 v oblasti výchovy a vzdělávání

Všechny nově definované strategické cíle směřují k zajištění základních funkcí státu zajištění bezpečnosti obyvatelstva, ochrany jejich života, zdraví a majetku. Mezi tyto cíle patří i „Širší zapojení občanů do systému ochrany obyvatelstva cestou zvýšení jejich schopnosti sebeochrany za využití informací a znalostí získaných v rámci plošného a cíleného systému výchovy a vzdělávání“. [1]

5.4.1 Motiv

Optimalizovat a následně rozvinout stav výchovy a vzdělávání obyvatelstva. Tím minimalizovat počet nepřipraveného obyvatelstva, což z dlouhodobého hlediska může přispět ke snižování ztrát na životech a zdraví osob, zvířat, majetku a životním prostředí, a tím snižovat finanční zátěž při samotném řešení mimořádných událostí a krizových situací.

Tato příprava musí probíhat komplexně tak, aby každý jedinec věděl, jak předcházet vzniku a dokázal adekvátně reagovat na mimořádné události a krizové situace. K tomu je potřeba připravovat fundované odborníky v dané oblasti. [1]

5.4.2 Plánovaný systém vzdělávání

Systém by se měl skládat z následujících úrovní:

- Odborníci zabývající se ochranou obyvatelstva a krizovým řízením;
- učitelé vyučující danou problematiku na školách;
- lektoři realizující projekty preventivně výchovné činnosti;
- obyvatelstvo. [1]

5.4.3 Plánovaná strategie do roku 2030

- Vytvořit legislativní, administrativní, materiální a společenské podmínky pro kontinuální systém výchovy a vzdělávání obyvatelstva;
- zefektivnit a zkvalitnit vzdělávání odborníků v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení;
- systematizovat nabídku celoživotního vzdělávání v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí a krizových situací;
- stanovit podíl zapojení jednotlivých prvků veřejné správy do systému výchovy a vzdělávání obyvatelstva, včetně zvýšení aktivní účasti soukromých subjektů na samotné realizaci;
- podporovat projekty reagující na aktuální potřeby společnosti,
- stanovit podíl médií na výchově a vzdělávání.

To znamená stanovit práva a povinnosti, pravidla, úkoly a role všech zainteresovaných subjektů, včetně role občana, založené na jeho vrozené touze po bezpečí, jenž ponese svůj díl odpovědnosti vůči sobě samému, svým blízkým a vůči státu. Tento systém bude podpořen právními předpisy a zároveň bude v souladu s metodickou činností státní správy. Funkčním systémem pak zvýšit úroveň znalostí obyvatelstva a odborníků. [1]

5.4.4 Cílové hodnoty

- Zpracovat analýzu zařazení tematiky ochrany obyvatelstva jako nedílné součásti výuky v mateřských, základních a středních školách v rámci předmětu obsahujícího bezpečnostní problematiku (prevence, dopravní výchova, první pomoc, obrana vlasti, ochrana člověka za mimořádných událostí a krizových situací);
- začlenit zásady sebeochrany a vzájemné pomoci při mimořádných událostech a krizových situacích do oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci;

- novelizovat právní předpisy tak, aby se vytýčily jasné mantinely pro aktivní zapojení orgánů veřejné správy a soukromých subjektů do výchovy a vzdělávání obyvatelstva;
- nastavit efektivní systém vzdělávání odborníků definovaný aktualizovanou koncepcí vzdělávání v oblasti krizového řízení. [1]

5.4.5 Potřeby pro dosažení cíle

- Zajištění dlouhodobě stabilního financování;
- přijetí a schválení potřebných právních předpisů;
- personální podpora pro plnění jednotlivých úkolů. [1]

5.5 Financování výchovy a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva

Financování výchovy a vzdělávání je v současné době nastaveno a měřeno dle příslušných právních norem, ale chybí komplexní, nebo alespoň rámcové zmapování finanční náročnosti přípravy obyvatelstva. Z dostupných informací lze konstatovat, že do oblasti plynou omezené finanční prostředky, které bývají navíc nesystémově přerozdělovány, a hospodaření s nimi je mnohdy neefektivní. Prostředky nejsou kontinuálně nastaveny a jsou většinou poskytnuty na konkrétní projekt. To však neřeší rovnoměrné a pravidelné financování systému. Vzhledem k této skutečnosti není možné dlouhodobě koncepčně plánovat a rozvíjet další činnosti, respektive celou oblast. Za tímto účelem je třeba zavést pravidelné monitorování financování a z výsledků stanovit směr dalšího rozvoje. [1]

V případě vícezdrojového financování (strukturální fondy EU, dotace ministerstev, krajské grantové programy, finanční dary soukromých subjektů apod.) narážejí snahy na skutečnost, že zaměření programů, případně grantů jen minimálně reaguje na potřeby této oblasti. [1]

5.6 Budoucí úkoly Koncepce do roku 2030 pro realizaci stanovených priorit ochrany obyvatelstva

Co se týče vzdělávání v ochraně obyvatelstva, je hlavním úlohou Ministerstva vnitra ČR do roku 2020 úkol číslo 19. To je:

- Cestou meziresortní pracovní skupiny analyzovat stávající systém výchovy a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva (vzdělávání obyvatelstva, odborníků, učitelů, lektorů atp.), navrhnout systémové změny a opatření k odstranění stávajících nedostatků a tento systém legislativně zakotvit. [1]

6 KONCEPCE VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ Z ROKU 2004

Koncepce pokrývá problematiku krizového řízení, ochrany obyvatelstva, obrany státu, ochrany ekonomiky, hospodářských a dalších opatření pro krizové stavy, vnitřní bezpečnosti a pořádku, požární ochrany a integrovaného záchranného systému. [33]

6.1 Cíle koncepce

- Systémové řešení přípravy osob v předmětné oblasti;
- stanovení cílových skupin;
- stanovení způsobu a zásad pro zpracování rámcových vzdělávacích programu pro jednotlivé cílové skupiny;
- vytvořit podmínky k získávání a prohlubování kvalifikace a její zvyšování v oblasti potřebné pro činnost profesionálních pracovníků a osob dotčených oblastí krizového řízení;
- realizovat koordinaci a výkon státní správy v oblasti činností spojených se vzděláváním v krizovém řízení v odpovědnosti MV ve spolupráci s dalšími zainteresovanými ústředními správními úřady. [33]

6.2 Systém přípravy osob

Systém přípravy osob se v předmětné oblasti člení na dvě úrovně:

- Získání kvalifikace cestou vyššího odborného vzdělávání (dále VOŠ) nebo vysokoškolského vzdělávání (dále VŠ);
- další profesní vzdělávání. [33]

6.2.1 Vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání

Bez vzdělaných odborníků a specialistů, ale také manažerů řídicích nezbytná krizová opatření, úředníků řešících „každodenně“ bezpečnostní problémy na orgánech veřejné správy, možná také politiků, kteří mohou rozhodujícím způsobem ovlivnit přijímání rozhodujících opatření, zejména legislativního charakteru je zajištění bezpečí občanů a o to hlavně jde, nemyslitelné. [33]

Řada vysokých škol se již touto problematikou zabývá. Mezi tato školy se může bez problémů zařadit i Univerzita Tomáše Bati. Touto cestou se uskutečňuje získávání kvalifikace a v určitých případech také její prohlubování. [33]

Vzdělání je realizováno v rámci akreditovaných vzdělávacích a studijních programů vytvářených VOŠ a VŠ a akreditovanými MŠMT. [33]

6.2.2 Další profesní vzdělávání

Další profesní vzdělávání je určeno pro cílové skupiny pracovníků se zaměřením na:

- Prohloubení kvalifikace potřebné k výkonu funkce nebo činnosti v oblasti krizového řízení, její udržování a pravidelnou aktualizaci odborných znalostí včetně získávání a prodlužování odborné způsobilosti opravňující k výkonu určených činností;
- doplnění potřebných znalostí z oblasti krizového řízení pro konkrétní funkce nebo činnosti, jejich udržování a pravidelnou aktualizaci. [33]

Další profesní vzdělávání bude zabezpečováno formou vzdělávacích programů pro příslušné cílové skupiny zainteresovaných pracovníků.

Obsahová náplň vzdělávacích programů respektuje následující kategorizaci vzdělávacích modulů:

- MODUL A; obecné základy krizového řízení;
- MODUL B; úvod do problematiky krizového řízení;
- MODUL C; krizové řízení při nevojenských krizových situacích;
- MODUL D; obrana státu;
- MODUL E; ochrana obyvatelstva;
- MODUL F; ochrana ekonomiky;
- MODUL G; vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek;
- MODUL H; hospodářská opatření pro krizové stavy;
- MODUL I; integrovaný záchranný systém;
- MODUL J; krizové řízení v oblasti zdravotnictví. [33]

7 SPOLUPRÁCE V EDUKACI V EVROPĚ

Podíl na zahraničním dění v oblasti výchovy a vzdělávání není z pohledu ČR dostatečně rozvinut. Pozitivní výsledky přináší pouze regionální přeshraniční spolupráce, která se však týká jen vybraných krajů. Významným faktorem, který tyto činnosti ovlivňuje, je mimo jiné i nedostatek jazykově vybaveného personálu. [1]

Pro potřeby rozvoje zahraniční spolupráce je nutné sledovat vývoj v mezinárodních společenstvích (Evropská unie, Severoatlantická aliance) a dále zajistit účast fundovaných odborníků na mezinárodních konferencích a jednáních věnovaných výchově a vzdělávání odborníků a obyvatelstva. V rámci Mechanismu byl vyvinut systém vzdělávání formou grantů. Výsledky vzdělávacích aktivit jsou diskutovány a prezentovány ve Výboru pro civilní ochranu (CPC). Oblast vzdělávání a výcviku je také výraznou měrou řešena na Training Policy Group (TPG), která je poradním orgánem Výboru pro civilní ochranu. Probíhá i spolupráce s Evropskou komisí v oblasti přípravy a školení koordinátorů humanitární pomoci a předurčených členů mezinárodních záchranných jednotek. V této oblasti se jedná zejména o účast předurčených osob na kurzech v rámci Mechanismu, na mezinárodních cvičeních, workshopech a projektech. Do budoucna se předpokládá pokračování v aktivním využívání možností Mechanismu v oblasti přípravy a školení odborníků a dále aktivnější přístup ČR při pořádání podobných akcí ve spolupráci s Evropskou unií (dále EU). [1]

Pro účely dalšího vzdělávání odborníků v oblasti ochrany obyvatelstva by bylo vhodné rozšířit zapojení do existujících kurzů a tréninkových center EU a Severoatlantické aliance (dále NATO). Kurzy v oblasti civilního nouzového plánování pořádá škola NATO v Oberammergau v Německu, a to zpravidla dvakrát ročně. [1]

7.1 Ochrana obyvatelstva v Evropské unii

Jak přírodní a technogenní katastrofy a s nimi související narušování životního prostředí, tak i ozbrojené konflikty nebývají omezeny na území jednoho státu, ale působí daleko mimo hranice. Proto je na místě potřeba vývoje spolupráce států v Evropě. Počátek evropské spolupráce v této oblasti se datuje rokem 1985, kdy byla předložena tzv. **Zelená kniha Evropské komise** s názvem „Péče o naše životní prostředí - akce pro evropské životní prostředí“. [4]

V Evropské unii je ochrana obyvatelstva zakotvena v čl. 5 smlouvy o založení Evropského společenství a to na základě principu subsidiarity. Strukturálně ochrana obyvatelstva spadá pod ge-

nerální ředitelství zabývající se životním prostředím, oddělení civilní ochrany a ekologických havárií. EU používá pojem civilní ochrana, který mi chápeme v ČR jako ochranu obyvatelstva. [4]

7.1.1 Hlavní dokumenty

Mezi základní dokumenty ochrany obyvatelstva Evropského společenství patří **Akční program Společenství** pro ochranu před katastrofami a **Postup Společenství** na podporu spolupráce při nasazení k ochraně před katastrofami. Klíčovým nástrojem pro vědu a výzkum v rámci EU je nyní 7. rámcový program. Z tohoto programu je možné financovat i vědecké a výzkumné projekty z oblasti civilní ochrany. Pro finanční perspektivu 2014-2020 bude otevřen nový program pro financování vědy a výzkumu, kde se předpokládá navýšení finančních prostředků a návaznost na 7. rámcový program. [1] [4]

7.1.1.1 Akční program Společenství

Slouží k podpoře a doplňování opatření členských států při přírodních a technogenních katastrofách s cílem ochrany osob, životního prostředí a majetku. [4]

7.1.1.2 Postup Společenství

Každý členský stát může tento materiál využít, pokud chce získat přístup ke zdrojům, které má Unie k dispozici. Může být aktivován již při hrozícím nebezpečí, nemusí jít přímo o stav katastrofy. [4]

Postup obsahuje prvky, týkající se uvedení do stavu pohotovosti, a to:

- zásahových jednotek včetně další podpory nasazení v případě katastrofy;
- expertů pro vyhodnocovací a koordinační týmy;
- centra pro předávání informací mezi komisí a členskými státy Unie;
- zdravotnických zdrojů. [3]

Postup může být aktivován i při vzniku katastrofy mimo Unii:

- Jako samostatný zásah za koordinace států, předsedajícího v té době Unii;
- nebo jako příspěvek k zásahu, který je řízen jinou mezinárodní organizací;
- rozhodnutí členského státu Unie o nasazení vlastních zdrojů v takovémto případě je výlučně v jeho kompetenci. [3]

7.1.2 Vztah ochrany obyvatelstva v České republice k civilní ochraně v Evropské unii

Hlavním cílem politiky Unie v oblasti ochrany obyvatelstva je podpora a pomoc při odpovídajících aktivitách členských států. Základními úkoly při této činnosti jsou:

- pomoc při vzdělávání příslušného předurčeného personálu;
- vypracování trvale platných podkladů pro neodkladnou a účinnou spolupráci členských států v případě katastrof. [3]

Mezi nástroje prohlubování spolupráce a řešení společných problémů členských zemí EU ve specifických oblastech, mimo jiné i pokud se jedná o civilní ochranu, patří tzv. **komunitární programy Unie**. [3]

Prvním cílem programu je podporovat akce Společenství, které přispívají k ochraně osob, životního prostředí a majetku v případě vzniku živelních pohrom a technologických katastrof a k většímu uvědomění si vzájemného vztahu mezi lidskou činností a přírodou. Dalším cílem je také usnadnění spolupráce, výměna zkušeností a vzájemná pomoc mezi členskými státy v této oblasti. [3]

Jednotlivé členské státy předkládají vlastní projekty, dle vyhlášených priorit pro jednotlivé roky. Projekty by měly být ukončeny do dvou let. Přednost mají projekty, do kterých se zapojí více členských států. Pro naplňování programu jsou každoročně vyčleněny finanční prostředky až do výše 1,5 milionů EUR. [3]

7.2 Ochrana obyvatelstva v Severoatlantické alianci

Od vzniku NATO se mezi některými zeměmi začal projevat zájem o spolupráci a vzájemnou pomoc v nevojenské oblasti. V Severoatlantické alianci tedy byly postupně vytvářeny různé výbory pro jednotlivé zájmové sféry. Úkolem těchto výborů bylo zajišťovat spolupráci členských zemí při přesunech jejich vojsk, v systému spojení, ve zdravotnické a potravinové pomoci a v ochraně civilního obyvatelstva. Všechny tyto aktivity byly zařazeny do systému civilního nouzového plánování a vytvářely určitou oblast plánování ochrany před účinky krizových situací. Krizí byl tenkrát myšlen především válečný stav. [34]

Začátkem 90. let došlo k zásadním změnám ve strategii NATO. Pravděpodobnost vzniku válečného konfliktu se snížila. Ukázalo se však, že bezpečnostní zájmy NATO mohou být ohroženy i jinými riziky, mezi které patří zejména šíření zbraní hromadného ničení, narušování zásobování pro životně důležité záležitosti, teroristické akce a sabotáže velkého

rozsahu. Do popředí proto vystoupily otázky plánování opatření pro případy tzv. nevojenského ohrožení a s tím spojená ochrana obyvatelstva. [3] [34]

Ve složité organizaci NATO je pojmu civilní ochrana (ochrana obyvatelstva) nadřazen pojem civilní nouzové plánování. V rámci Vyššího výboru pro civilní nouzové plánování existuje řada výborů mezi nimiž je i Výbor pro civilní ochranu. [3]

7.3 Spolupráce Evropské unie a Severoatlantické aliance

Spolupráce v oblasti ochrany obyvatelstva mezi těmito organizacemi až do teroristického útoku dvě 11. září 2001 prakticky neexistovala. Výrazně se nezlepšila ani po tomto datu a z toho důvodu byly v červnu 2002 předloženy k diskusi navržené postupy ke zlepšení jejich spolupráce. Jedná se především o pravidelné pracovní kontakty mezi zaměstnanci obou organizací s četností podle aktuálního stavu ohrožení obyvatelstva, pravidelné schůze Výboru pro civilní nouzové plánování NATO a Výboru krizového řízení pro civilní ochranu EU, dále je vzájemná účast na seminářích, nácvicích, cvičeních a výměna informací. [34]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8 CÍLE A METODY PRÁCE

Následující kapitola obsahuje cíle, kterých je třeba dosáhnout a použité metody, jež byly při práci použity.

8.1 Cíle

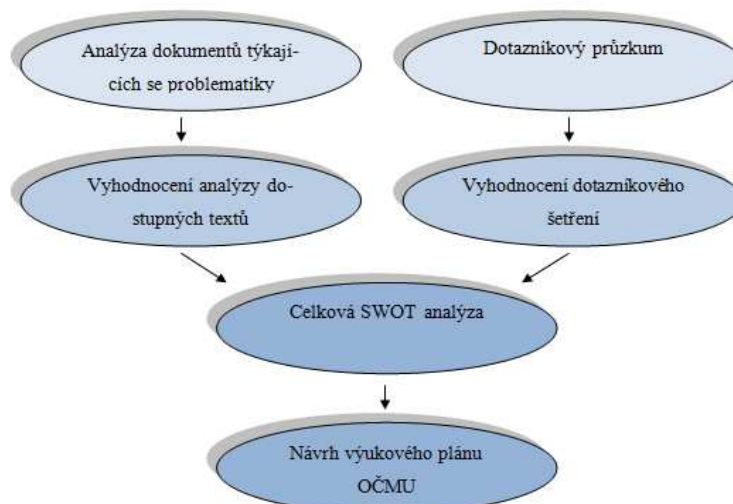
- Analyzovat současnou situaci ve vzdělávání v ochraně obyvatelstva;
- prověřit hloubku znalostí všech věkových skupin populace ČR v problematice OČMU;
- zjistit postoje učitelů základních a středních škol k možnosti výuky OČMU;
- navrhnout vlastní učební plán výuky OČMU na základních školách.

8.2 Metody

Základním kamenem praktické části bakalářské práce jsou dostupné dokumenty, které souvisí se vzděláváním v ochraně obyvatelstva. Ty jsou v deváté kapitole chronologicky seřazeny a zhodnoceny (**analýza dokumentů**).

V další kapitole práce je použita metoda **dotazníkového šetření**, která má za úkol především zjistit, na jaké úrovni jsou vědomosti obyvatelstva v oblasti OO a jaké je o této výuce veřejné mínění.

Na základě zjištěných skutečností a hodnot následuje konečná **SWOT analýza**, která má za úkol celou problematiku celkově vyhodnotit.

Obr. 2. Postup při bakalářské práci

9 ANALÝZA SOUČASNÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROCESU V PROBLEMATICE OCHRANY OBYVATELSTVA

Vzdělávání v oblasti OČMU je nutné pro ochranu sebe sama, našeho okolí, ale i ochranu státu jako celku. Druhá věc je takovouto edukaci zrealizovat. Následující kapitola se zabývá vývojem vzdělávání v OO.

9.1 Analýza dokumentů

První kroky k zařazení některých témat týkající se OČMU na základních a středních školách se odehrály již v letech 1995-1997, kdy se uskutečnil experiment, který měl ověřit, zda by zařazení bylo možné. Na základě tohoto experimentu byl vydán **pokyn MŠMT**, který ukládal zařazení témat do výuky od 1. 1. 1999 a současně byla vydána metodická **příručka pro učitele** pro bližší informace, jak by měla výuka vypadat.

Nový **Pokyn MŠMT k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů** (ze 4. března 2003), který ještě více prohlubuje tematiku OČMU na základních a středních školách, byl vydán čtyři roky poté.

Důležitým mezníkem pro podporu vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva byl rok 2005, kdy vešel v platnost **zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání**. Školský zákon stanoví také povinnost MŠMT zpracovávat Národní program vzdělávání, který je vydáván pod názvem **Bílá kniha**. Ten určuje směr, kterým by se mělo ubírat vzdělávání.

Bohužel znalosti lidí v této oblasti se díky novému školskému zákonu ani pokynům MŠMT příliš nezlepšily. Proto se HZS ČR ve spolupráci s dalšími institucemi také zapojil do řešení problému. Východisko z této situace se nabízelo v přípravě budoucích pedagogů, kteří budou problematiku na školách vyučovat. A tak byl v roce 2007 ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Karlovy Univerzity v Praze (dále UK) zahájen **pilotní projekt vzdělávání budoucích učitelů v oblasti OČMU**, jehož výstupem měl být návrh studijního modulu, který byl nabídnut ostatním VŠ připravujícím budoucí učitele. Byla připravena a realizována orientační výzkumná sonda (dotazníkové šetření) zaměřená na studenty pregraduálního učitelského studia. Cílem šetření bylo sledovat úroveň informovanosti studentů učitelství v problematice a zjistit jejich vzdělávací potřeby v dané oblasti. Sonda odhalila značné nedostatky ve vzdělanosti absolventů středních škol v OČMU. [35]

Ve **druhé etapě projektu** pořádalo ve dnech 22. – 23. září 2008 Ministerstvo vnitra-Generální ředitelství (dále jen MV-GŘ) HZS ČR v prostorách Institutu ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč **seminář**, cílem kterého bylo otevřít širší odbornou diskusi nad hledáním efektivních přístupů a forem vzdělávání učitelů a žáků v OČMU. [36]

Ve dnech 15. – 16. září 2009 se uskutečnil v pořadí již **druhý odborný seminář** v rámci projektu. Cíl semináře byl zaměřen na tvorbu vzdělávacích modulů z oblasti OČMU, dopravní výchovy a první pomoci, které by bylo možné začlenit do vzdělávacího systému pedagogických fakult. Seminář přinesl nejen podnětné informace pro všechny zúčastněné strany, ale umožnil srovnání v přístupu k výuce dané problematiky na jednotlivých vysokých školách. Účastníci semináře byli dále seznámeni s výsledkem výzkumné sondy, jejíž cílem bylo zjistit úroveň informovanosti studentů středních škol a sledovat přístup těchto škol k naplňování cílů v dané oblasti. V porovnání s výsledky studie, která proběhla v rámci pilotního projektu v roce 2007, byly výsledky v radě otázek znatelně lepší [36]

Problematika vzdělávání v OO je také obsažena v **Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020**.

Ústav pro informace ve vzdělávání (dále ÚIV) provedl v roce 2009 v základním a středním školství šetření (**Rychlá šetření 2009**). Respondenti odpovídali na otázky týkající se výuky OČMU. Většina dotazovaných ředitelů (71,9 %) se domnívá, že je naprosto nezbytné, aby žáci získali průpravu v oblasti OČMU. [37]

V roce 2011 vznikl balíček „**Studijních základů z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchovy**“ pro budoucí i stávající učitele:

- Studijní základ I - pro vysokoškolské vzdělávání učitelů, který by měl připravit absolventy tak, aby byli schopni adekvátně reagovat při vzniku MU a ochránili tím sebe a jim svěřené děti.
- Studijní základ II a III - vědomostní základy určené pro přípravu budoucích učitelů, kteří budou danou problematiku vyučovat.
- Studijní základ IV - pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

HZS ČR se i nadále zapojuje. Mezi jeho další aktivity patří zejména příprava učitelů, kterou odborně zajišťuje ve spolupráci s dalšími vzdělávacími zařízeními. **HZS ČR** byla udělena MŠMT **akreditace** vzdělávacích programů pro přípravu učitelů základních a středních

škol v oblasti ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí. Do roku 2013 se této přípravy zúčastnilo přes 17 tisíc učitelů. [35]

Dalšími institucemi, které předložily nabídky na vzdělávací kurzy pro pedagogy jsou také: Asociace záchranný kruh, Národní institut pro další vzdělávání a v neposlední řadě Asociace zdravotnických záchranných služeb a Česká společnost urgentní medicíny a medicíny katastrof.

V ČR se již množství výuky problematiky na vysokých školách zvýšilo. Školy, kde jsou vyučováni budoucí pedagogové v oblasti OO, najdeme po celé ČR (viz tabulka níže).

Tab. 3. Vysoké školy, které připravují budoucí učitele v oblasti OČMU [38]

Vysoká škola	Fakulta	Studijní program	Typ studijního programu	Název studijního oboru
Univerzita Karlova v Praze	Pedagogická	Specializace v pedagogice	Bakalářský	Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělání
Univerzita Karlova v Praze	Pedagogická	Učitelství pro SŠ	Navazující magisterský	Učitelství pro SŠ a 2. St. ZŠ – výchova ke zdraví
Univerzita Karlova v Praze	Pedagogická	Specializace v pedagogice Učitelství pro SŠ Učitelství 1. St. ZŠ	Bakalářský Magisterský Navazující magisterský	Společný základ
Univerzita Karlova v Praze	Tělesné výchovy a sportu	Tělesná výchova a sport	Bakalářský	Tělesná výchova a sport Studijní směr: Ochrana obyvatelstva
Univerzita Karlova v Praze	Tělesné výchovy a sportu	Tělesná výchova a sport	Navazující magisterský	Tělesná výchova a sport Studijní směr: Ochrana obyvatelstva
Univerzita Palackého v Olomouci	Pedagogická	Učitelství pro základní školy	Navazující magisterský	Učitelství výchovy ke zdraví pro 2. Stupeň základních škol
Univerzita Palackého v Olomouci	Tělesné kultury	Tělesná výchova a sport	Bakalářský	Ochrana obyvatelstva
Západočeská univerzita v Plzni	Pedagogická	Specializace v pedagogice	Bakalářský	Výchova ke zdraví
Ostravská univerzita v Ostravě	Pedagogická	Specializace v pedagogice	Bakalářský	Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání

Poslední inovací v upraveném **Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání** (dále RVP ZV), který nabyl účinnosti od 1. 9. 2013, bylo další zařazování problematiky OČMU do vzdělávacích oblastí.

Hasiči se zapojili i do preventivně výchovné činnosti žáků základních škol. Cílem projektu „HASÍK CZ“ je pomocí odborně vyškolených instruktorů předat dětem důležité informace z oblasti prevence před mimořádnými událostmi.

Na konci roku 2013 by vydána nová koncepce OO (**Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030**), která ukládá další úkoly v oblasti vzdělávání obyvatelstva v OO.

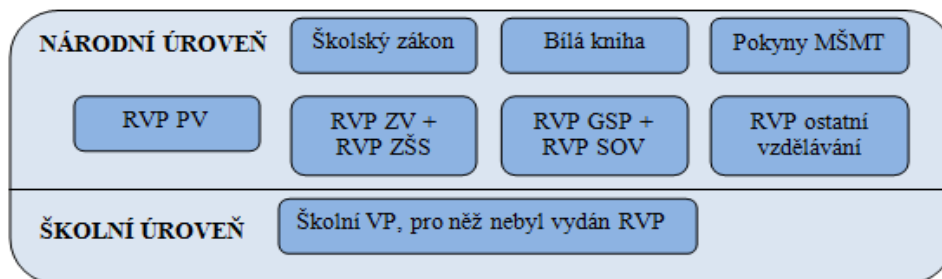
V následující tabulce je chronologický souhrn nejdůležitějších dokumentů a projektů týkajících se školství a OČMU.

Tab. 4. Novodobý vývoj ochrany člověka za mimořádných událostí v českém školství

Rok	Název dokumentu či projektu	Úkoly
1999	Pokyn MŠMT + vydání Metodické příručky pro učitele	ukládá zařazení témat OČMU do výuky, příručka stanovuje, jak by měla výuka vypadat
2001	Bílá kniha	určuje směr, kterým by se mělo ubírat vzdělávání jako takové
2003	Pokyn MŠMT k začlenění tematiky OČMU do vzdělávacích programů	dále prohlubuje tematiku OČMU na základních a středních školách
2005	Školský zákon č. 561/2004 Sb.	upravuje školní docházku jako takovou
2007	Pilotní projekt (UK) vzdělávání budoucích učitelů v oblasti OČMU	výzkum + studie, semináře a podobné akce + návrh studijního modulu pro VŠ PF
2007	Koncepce OO do roku 2013 s výhledem do roku 2020	obsahuje úkoly, které se týkají začlenění tematiky OČMU do výukových programů
2007	RVP ZV(se změnami provedenými k 1. 7. 2007)	další začleňování problematiky do RVP
2008	2. etapa projektu UK	diskuse + hledání efektivních přístupů a forem vzdělávání učitelů a žáků v oblasti OČMU
2009	3. etapa projektu UK	seminář zaměřen na tvorbu vzdělávacích modulů pro výuku + další výzkum
2009	Rychlá šetření 2009	další dotazníkový průzkum
2011	Balíček „Studijních základů z oblasti OČMU, péče o zdraví a dopravní výchovy“	slouží budoucím pedagogům, kteří budou problematiku na školách vyučovat
2011	Usnesení vlády č. 734	vláda schválila materiál „Začlenění Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova“ do studijních programů pedagogických fakult
2013	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	problematika OČMU byla vložena do dalších vzdělávacích oblastí ZŠ
2013	Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030	další úkoly v oblasti vzdělávání v OO

V následujícím schématu je zaznamenána struktura nejvýznamnějších dokumentů pro české školství, kterými se musí řídit všechny školy v ČR. Dokumenty jsou rozděleny na dvě úrovně,

národní a školní. Národní úroveň se skládá ze stěžejních dokumentů jako je platný školský zákon, Bílá kniha a pokyny MŠMT. Podstatnou část státní úrovně tvoří RVP pro předškolní vzdělávání (PV), pro základní vzdělávání a základní školy speciální (ZŠS), pro gymnázia se sportovní přípravou (GSP) a pro střední odborné vzdělávání (SOV) a programy pro ostatní vzdělávání. Na školní úrovni jsou dále všechny VP, které si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP.

Obr. 3. Systém dokumentů českého školství

9.2 Závěr analýzy dokumentů

Z dostupné literatury vyplývá, že v ČR sice nějaký systém edukace v oblasti OČMU je, ovšem jen v nedostatečné a nejednotné formě. Školství by prospělo novelizovat školský zákon, a dát tak nové podněty k tomu, aby se výuka problematiky ochrany obyvatelstva mohla více rozvíjet.

K tomu je potřeba v první řadě proškolit učitele, kteří budou danou problematiku vyučovat. Důležitá je také provázanost edukace s HZS ČR, který se i nadále snaží v problematice angažovat. Je zapotřebí více odborných kurzů, workshopů a konferencí pro učitele, kde jim odborníci z řad hasičů představí metody výuky a pomůcky pro edukaci.

Hlavním úskalím je financování výchovy a vzdělávání. Chybí komplexní zmapování finanční náročnosti přípravy obyvatelstva. Z dostupné literatury vyplývá, že do oblasti plynou jen omezené finanční prostředky, které jsou navíc nesystémově přerozdělovány, a hospodaření s nimi je tak neefektivní. Za tímto účelem je třeba zavést pravidelné monitorování financování a z výsledku pak stanovit další rozvoj.

10 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Desátá kapitola, která je neobsáhlejší, se zaměřuje na dotazníkový průzkum.

10.1 Druhy dotazníků

Pro své dotazníkové šetření jsem si vybrala dvě skupiny respondentů. První dotazník sloužil pro širokou veřejnost, převážně pro zjištění vědomostního stavu obyvatelstva v oblasti OČMU. Druhý patřil do rukou učitelů základních a středních škol a měl pro změnu zjistit postoje pedagogů k vyučování tohoto předmětu.

10.1.1 Dotazník pro širokou veřejnost

První dotazník byl určen pro širokou veřejnost (viz příloha č. 1). Skládal se z dvaceti otázek a byl rozdělen do dvou částí – názorové a vědomostní.

Šetření se zúčastnilo široké spektrum obyvatelstva. Dotazník vyplnili lidé ze všech věkových kategorií, téměř ze všech krajů ČR a všech stupňů vzdělání.

10.1.2 Dotazník pro učitele

Respondenty druhého dotazníkového šetření (viz příloha č. 2) se stali, jak už bylo zmíněno v úvodu, učitelé základních středních škol. Dotazník není rozdělen do více částí.

Dotazníky byly rozeslány elektronickou cestou i dodány osobně do schránek 120 základních a 100 různorodých středních škol po celé ČR. Pedagogové byli opět rozděleni do skupin podle věku a dle kraje, ve kterém vyučují.

10.2 Cíle šetření

V podkapitole jsou uvedeny cíle jednotlivých dotazníků.

10.2.1 Dotazník pro veřejnost

- Provéřit vědomosti obyvatelstva v problematice OO;
- dozvědět se, jestli občané někdy absolvovali předmět, kurz či školení na diskutované téma;
- zjistit, zda mají lidé zájem o studium ochrany člověka za mimořádných událostí;

- porovnat výsledky vědomostních testů žáků základních škol, středních škol, vysokých škol a dospělých lidí a zjistit tak, zda zapojení OČMU do výuky základních škol je dostačující a žáci tak mají potřebné vědomosti v této oblasti,
- zjistit, jestli stáří respondenta a jeho postupné vzdělávání má vliv na jeho vědomosti;
- dozvědět se, které podoblasti problematiky dělají lidem největší problém.

10.2.2 Dotazník pro učitele

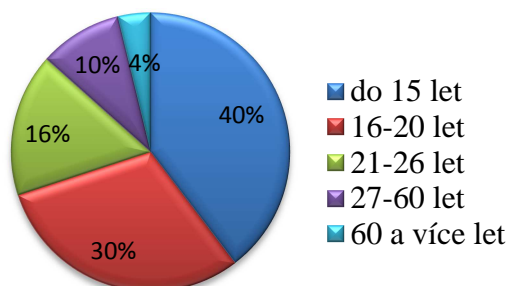
- Zjistit názory učitelů základních a středních škol na danou problematiku;
- ověřit, zda probíhá na školách výuka OČMU;
- dotázat se, jestli byli katoři proškoleni v oblasti OČMU nebo zda se chystají odborného kurzu zúčastnit;
- zjistit, zda by vyučující souhlasili s vyučováním OČMU jako samostatného předmětu;
- ověřit, jestli učitelé při hodinách, kterých je OČMU součástí, používají pomůcky, které jsou k tomu určeny.

10.3 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření probíhalo téměř tři týdny, od 22. 2. 2014 do 14. 3. 2014. Dotazníky byly umístěny na jeden z možných internetových portálů, které jsou speciálně upraveny právě na vyplňování anket a dotazníků. Poté byly dotazníky sdíleny na sociální síti a rozesílány elektronickou poštou do schránek základních a středních škol po celé ČR. Bylo na každém, jestli dotazník vyplní, takže návratnost dotazníků se dá jen těžko spočítat.

10.3.1 Dotazník pro veřejnost

Dotazník pro širokou veřejnost vyplnilo 343 respondentů různých věkových kategorií a z různých koutů ČR a s různým dosaženým vzděláním. Proto je „paleta“ respondentů opravdu pestrá a můžeme tak srovnat názory a vědomosti lidí podle regionů a podle věku. Dotazník byl rozdělen na část názorovou a část vědomostní.

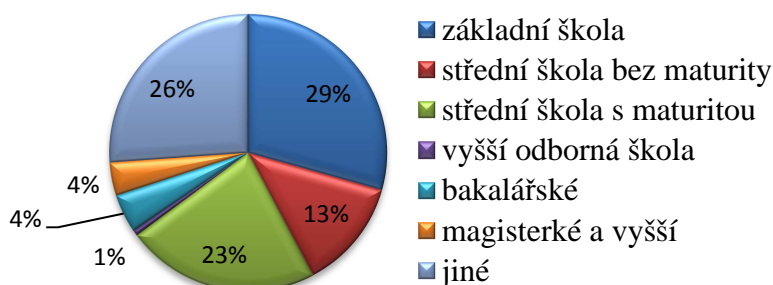

Obr. 4. Rozdělení respondentů podle věku

Tab. 5. Rozdělení respondentů podle věku

Věk respondentů	Absolutní hodnota	%
do 15 let	136	39,7
16-20 let	104	30,3
17-26 let	57	16,6
27-60 let	33	9,6
60 a více let	13	3,8
Celkem:	343	100

Průzkumu se zúčastnilo široké spektrum obyvatel. Průměrný věk respondentů činí 21,2 let. Nejmladšímu bylo 10let, nejstaršímu 89. Dotazník vyplnilo nejvíce respondentů z řad žáků základních škol, tedy dětí do 15 let věku a věková skupina od 16 do 20 let, kterou reprezentují studenti středních škol.

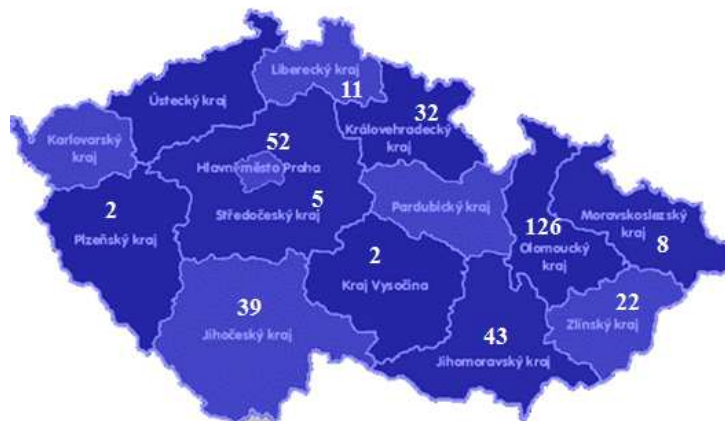

Obr. 5. Rozdělení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Tab. 6. Rozdělení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	Absolutní hodnota	%
základní	91	26,5
střední bez maturity	40	11,7
střední s maturitou	70	20,4
vyšší odborná škola	2	0,7
bakalářské	14	4,2
magisterské a vyšší	12	3,5
jiné	113	33
Celkem:	343	100

Obyvatelstvo bylo rozděleno i co se nejvyššího dosaženého vzdělání týče. Nejvyššího počtu dosáhli žáci základních škol, kteří ještě nemají dosažené vzdělání žádné (pro ně byla určena varianta „jiné“). Většina dotázaných dospělých osob vyplnilo variantu se středoškolských vzděláním s maturitou. Mezi respondenty se našli i vysokoškolsky vzdělaní.

Obr. 6. Mapa rozmístění respondentů

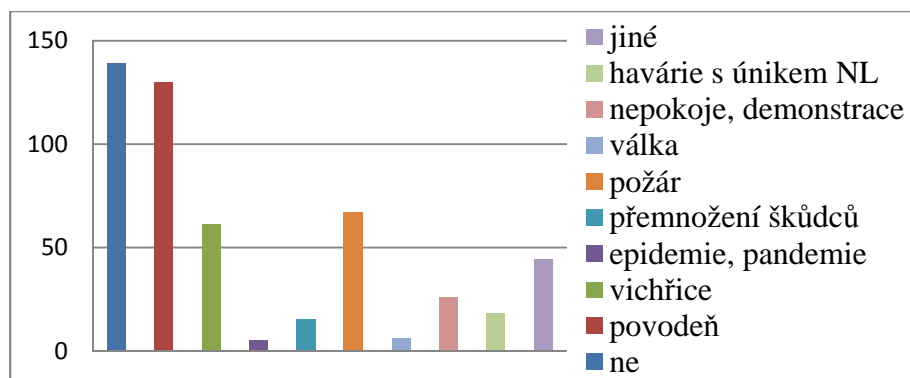
Co se rozdělení dotazovaných podle krajů, ve kterých žijí, týče, nejvíce respondentů se našlo v kraji Olomouckém.

10.3.1.1 Názorová část

V části názorové se respondenti setkali s šesti otázkami. Týkali se hlavně jejich zkušeností s MU, se svépomocí při nich a první pomocí a jejich názorů na výuku OČMU.

U prvních třech otázek mohli dotázaní zvolit více odpovědí. U dalších třech otázek byly odpovědi omezeny pouze na „ano“, „ne“ a „nevím“.

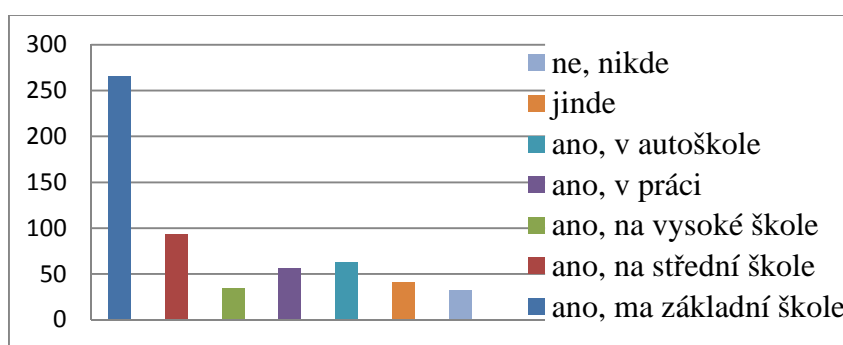
Každou otázku doplňují grafy, které se postarají o lepší představu počtů zvolených odpovědí dotazovaných. Následuje krátký text, kterým jsou zhodnoceny dosažené výsledky průzkumu.

1. Otázka: Byl/a jste někdy obětí nebo svědkem nějaké mimořádné události?

Obr. 7. Poměr odpovědí na otázku č. 1

Jak je z předešlého grafu vidno, většina obyvatel ČR někdy zažila nebo byla svědkem nějaké MU. Většinou se jednalo o povodně, které jsou v Česku asi nejčastější mimořádnou událostí vůbec. Své místo v žebříčku zaujaly i požáry, vichřice a havárie s únikem nebezpečné chemické látky. Našli se i tací, kteří prožili konec druhé světové války.

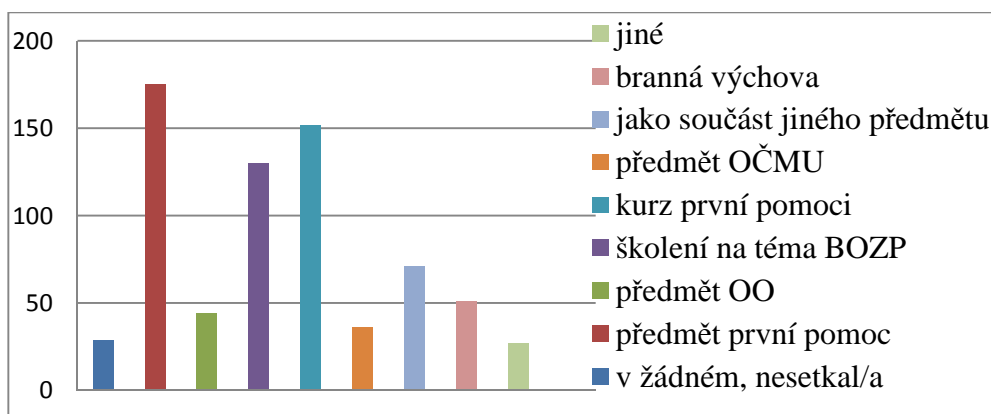
První otázka nám tak potvrdila častost výskytu mimořádných událostí v Česku a důležitosti preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany před nimi.

2. Otázka: Setkal/a jste se někdy v životě s předmětem nebo školením na téma: „Ochrana člověka za mimořádných událostí“, „Ochrana obyvatelstva“, „Branná výchova“, „První pomoc“, „Bezpečnost práce“ apod.?

Obr. 8. Poměr odpovědí na otázku č. 2

Přes dvě stovky respondentů se setkali s výukou tematiky OČMU na základní škole, kde je (měla by být) problematika součástí jiných předmětů. Velké procento dotázaných vyplnilo i výuku střední školy (téměř 100).

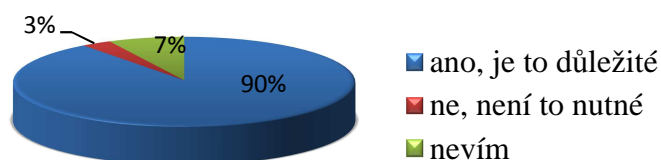
3. Otázka: Pokud ano, v jakém rozsahu?

Obr. 9. Poměr odpovědí na otázku č. 3

Respondenti se s problematikou nejčastěji setkali v kurzu nebo předmětu první pomoc, při školení bezpečnosti práce a v rámci jiného předmětu ve škole.

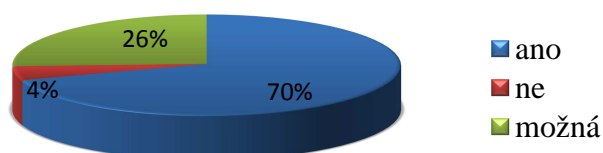
4. Otázka: Myslíte si, že je potřeba vzdělávat se v této oblasti a vědět tak, jak se správně zachovat v krizové situaci?

Obr. 10. Poměr odpovědí na otázku č. 4

Téměř 90 % dotázaných považuje problematiku ochrany člověka za mimořádných událostí za důležitou a myslí si, že je potřeba se v této oblasti vzdělávat.

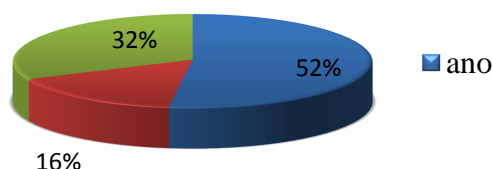
5. Otázka: Chtěl/a byste se naučit zásady chování, svépomoci a první pomoci druhým při mimořádné události?

Obr. 11. Poměr odpovědí na otázku č. 5

234 respondentů (68 %) z celkového počtu 343 projevilo zájem o výuku problematiky OČMU. Pouze 16 občanů (4,7 %) problematika nezajímá a nepovažují ji za potřebnou. Ostatní respondenti si o problematice ještě neudělali vlastní názor a volili tak možnost „možná“.

6. Otázka: Bavil by Vás (jako žáka) ve škole předmět, který by se touto problematikou zabýval?

Obr. 12. Poměr odpovědí na otázku č. 6

Nadpoloviční většinu respondentů by problematika OČMU zajímala a předmět s takovou tematikou by je ve škole bavil. Pouze 17,8 % dotázaných tento předmět nezajímá a ve škole by se ho učit nechtělo.

10.3.1.2 Vědomostní část

Vědomostní část tvoří 13 otázek. Z toho většina je uzavřených (výběr z nabízených možností), jedna otevřená a dvě otázky se vztahují k obrázku. Většina otázek má jen jednu správnou odpověď, u dvou otázek je možnost vybrat více odpovědí. Inspirací pro volbu otázek pro dotazování se stala příručka MV z roku 2003 s názvem „Ochrana člověka za mimořádných událostí“.

Jak už bylo zmíněno v úvodu kapitoly, vědomostní část se zaměřuje na otázky týkající se chování při mimořádných událostech, první pomoci, integrovaného záchranného systému a nebezpečných chemických látek.

1. Otázka: Jaké je telefonní číslo zdravotnické záchranné služby ČR?

Tab. 7. Tísňové linky 1

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
150	špatně	10	2,9
155	správně	322	93,9
158	špatně	7	2
160	špatně	4	1,2
Celkem:		343	100

Tuto je považována za základní a odpověď by měl znát každý. Bohužel se lidem telefonní čísla na tři základní tísňové linky pletou a proto nejsou správné odpovědi ve stoprocentním poměru. Správně odpovědělo necelých 94 % dotázaných (322 odpovědí z 343). Nejčastěji se linka ZZS obyvatelstvu plete s tísňovou linkou hasičů, tedy s linkou 150.

2. Otázka: Znáte evropské číslo na linku tísňového volání? Jaké? (otevřená otázka)

Tab. 8. Tísňové linky 2

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
112	správně	260	75,8
ostatní odpovědi	špatně	83	24,2
Celkem:		343	100

Ani otázka týkající se evropského čísla pro tísňové volání se nesetkala se sto procenty správných odpovědí. Špatně odpovědělo 24,2 % respondentů (83 dotázaných). Ti odpovídali nejčastěji například: linku 911 (což je tísňová linka ve Spojených státech) a 1188 (informační linka, kterou by se nakonec o pomoc dovolali, ale nejspíš by už bylo na první pomoc pozdě).

3. Otázka: Které organizace patří mezi základní složky integrovaného záchranného systému ČR? (více možných odpovědí)

Tab. 9. Základní složky IZS

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
Policie ČR	správně	314	91,5
dobrovolní hasiči	špatně	84	24,5
Armáda ČR	špatně	120	35
Hradní stráž	špatně	15	4,4
Městská policie	špatně	136	39,7
JPO zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami PO	správně	82	23,9
Bezpečnostní informační služba	špatně	37	10,8
zdravotnická záchranná služba	správně	272	79,3
Horská služba	špatně	81	23,6
Hasičský záchranný sbor ČR	správně	256	74,6
ADRA	špatně	12	3,5
Celkem:		1409	100

Respondentům byla položena otázka týkající se problematiky IZS, přesněji jeho základních složek. Většina dotázaných logicky vyplnila HZS, ZZS a PČR, což bylo považováno za dostatečnou odpověď. Bohužel z legislativy vyplývá, že zde musí být zařazeny ještě JPO zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany. Někteří respondenti

se nechali zmást a jako základní složky považují Armádu ČR, Městskou policii nebo Horskou službu. Je to způsobeno nejspíš tím, že Armáda a Městská policie jsou často nasazovány při řešení mimořádných událostí.

4. Otázka: Co znamená tento piktogram? Látka, která má na obalu tento znak je:

Tab. 10. Nebezpečné chemické látky 1

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
hořlavá	špatně	198	57,7
toxická	špatně	34	9,9
žiravá	špatně	21	6,1
oxidující	správně	90	26,2
Celkem:		343	100

S R větami a P větami se obyvatelstvo setkává dnes a denně, proto bylo považováno za nutné položit otázku právě na značení nebezpečnosti látek na obalech výrobků. Většinu lidí zmátl obrázek plamene a tak vyplnili odpověď a), hořlavá. Tyto dvě R věty se často pletou. Existuje jednoduchá pomůcka pro jejich rozlišení, skryté písmeno „O“ jako oxidující. Hořlavá látka má na obrázku pouze vyobrazení plamene.

5. Otázka: Která ze zmíněných látek je pro člověka nejnebezpečnější a vzniká při nedokonalém spalování?

Tab. 11. Nebezpečné chemické látky 2

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
oxid dusný	špatně	41	12
oxid uhličitý	špatně	115	33,5
oxid uhelnatý	správně	162	47,2
oxid hořečnatý	špatně	25	7,3
Celkem:		343	100

Látka, která způsobuje největší procento otrav v ČR, tedy oxid uhelnatý, také není respondentů příliš známa. Správně odpovědělo pouze 47,2 % dotázaných. Pouze o 11 % méně lidí se nechalo zmást (nespíše podobností názvů látek) a odpovědělo za b), oxid uhličitý.

6. Otázka: Při broušení zasáhlo postiženého cizí těleso do oka, stěžuje si na prudkou bolest. V rámci první pomoci:

Tab. 12. První pomoc 1

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
Postižené oko zásadně ničím nepřekrýváme, snažíme se přimět postiženého k mrkání, aby cizí těleso slzením a mrkáním vyplavilo.	špatně	92	26,9
Suchým obvazem lehce překryjeme obě oči a transportujeme postiženého k lékaři.	správně	183	53,3
Postižené oko vypláchneme vodou a překryjeme suchým obvazem a počkáme nejméně 24 hodin, zda se stav nezlepší.	špatně	68	19,8
Celkem:		343	100

Ani s otázkami týkajícími se oblasti první pomoci si obyvatelstvo příliš nevědělo rady. Poměrně velké procento respondentů by se snažilo třísku z oka vyslzet a mrkáním si tak způsobili ještě větší újmu. Obvaz musíme uvázat přes obě dvě oči, aby nás nerušili zrakové podněty z vnějšího světa a co nejdříve dopravit postiženého k lékaři, aby mu třísku z oka odborně vyjmul.

7. Otázka: Je povinnost poskytnout první pomoc v ČR dána ze zákona a za její neposkytnutí může být trestáno odnětím svobody?

Tab. 13. První pomoc 2

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
ano	správně	171	49,9
ano, ale její neposkytnutí nemůže být trestáno odnětím svobody	špatně	105	30,6
ne	špatně	20	5,8
Nevím	špatně	47	13,7
Celkem:		343	100

Polovina respondentů neví, že v ČR je poskytnout první pomoc povinností a za její neposkytnutí může jít do vězení až na dva roky. Neznalost tohoto zákona pak zapříčiní, že většina občanů kolem postižené, který potřebuje pomoc, jen prochází a o pomoc se ani nepokusí. Přitom za první pomoc je považováno i pouhé zavolání na tísňovou linku.

8. Otázka: Jak byste se zachoval/a při úniku nebezpečné látky?

Tab. 14. Nebezpečné chemické látky 3

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
Neprodleně se ukryji ve svém bytě a zavolám blízkým, abych zjistil podrobnosti o vzniklé situaci.	špatně	59	17,2
Nebudu dělat nic a budu dál pokračovat v činnosti, kterou jsem dosud dělal/a. Situace určitě není tak vážná, jak hlásí v rozhlase.	špatně	12	3,5
Neprodleně se ukryji do nejbližší budovy, zapnu rádio a budu čekat na další instrukce.	správně	163	47,5
Neprodleně se ukryji na střeche nejbližší budovy. Všechny nebezpečné látky jsou těžší než vzduch a tak se budou držet při zemi.	špatně	44	12,8
nevím	špatně	65	19
Celkem:		343	100

Opět pouze asi 47,5 % správných odpovědí. 17,2 % respondentů by telefonovala známým, což může mít spoustu negativních následků. Ti, co by se ukryli na střeche budovy by neudělali až tak špatnou věc. Ne všechny, ale většina nebezpečných chemických látek je těžších než vzduch a proto se drží při zemi a ostatní látky jsou většinou prchavé, tudíž než se dostanou do velkých výšek, jejich koncentrace není tolik nebezpečná.

9. Otázka: Doporučená frekvence stlačování hrudníku při nepřímé masáži srdce je asi:

Tab. 15. První pomoc 3

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
30x za minutu	špatně	143	41,6
60x za minutu	špatně	100	29,2
100x za minutu	správně	100	29,2
Celkem:		343	100

Opět otázka z oblasti první pomoci. Tentokrát se týká komprese hrudníku při poskytování první pomoci v podobě kardiopulmonální resuscitace. V tomto ohledu se respondenti rozdělili na tři tábory. Bohužel více než dvě třetiny dotázaných by postiženého nezachránili, protože by jejich frekvence stlačování hrudníku byla příliš nízká.

10. Otázka: Které věci byste si s sebou zabalil/a do evakuačního zavazadla (=batoh, taška nebo kufr s věcmi, které jsou nezbytné pro přechodné opuštění domova)?

Tab. 16. Evakuační zavazadlo

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
léky a hygiena	správně	298	86,9
fén na vlasy	špatně	15	4,4
kapesní nůž, šití	správně	195	56,9
mobil s nabíječkou	správně	188	54,8
pyžamo	špatně	37	10,8
doklady a cennosti	správně	251	73,2
jídelní miska, příbor	správně	104	30,3
pitná voda a trvanlivé potraviny	správně	297	86,6
Celkem:		1385	100

Co se evakuačního zavazadla týče, respondenti si nevedli špatně. Většina obyvatelstva by si s sebou vzala léky a hygienické potřeby, pitnou vodu a trvanlivé potraviny, doklady a cennosti. Samozřejmě, vše záleží na typu evakuace (dlouhodobá, krátkodobá atd.) a na typu mimořádné události, která právě probíhá.

33
1203

11. Otázka: Každé vozidlo převážející nebezpečné látky, musí být vždy řádně označeno oranžovou reflexní tabulkou, která je rozdělena do dvou částí. Co udává horní číslo?

Tab. 17. Nebezpečné chemické látky 4

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
kód, který je přidělen každé přepravované látce	špatně	80	23,3
kód, který udává, jaké nebezpečí látka představuje	správně	125	36,4
číslo pro nás nemá žádný význam	špatně	10	3
nevím	špatně	128	37,3
Celkem:		343	100

Další situace, se kterou se obyvatelstvo může dnes a denně setkat, se týká přepravy nebezpečné chemické látky. Horní číslo udává tzv. Kemlerův kód (kód rizikovosti) a dolním číslem je vyjádřen UN kód, tedy kód, který je typický pro každou jednu nebezpečnou látku. Správně odpovědělo jen necelých čtyřicet procent dotázaných. Přitom logicky jde odvodit, že z nabízených možností jsou nepravděpodobnější a) nebo b). Je hloupost, aby nebezpečných látek bylo pouze 33 a nebezpečných vlastností látek přes 1000. Proto se nabízel pouze možnost za b).

12. Otázka: Co budete dělat, uslyšíte-li kolísavý tón sirény o délce 140 sekund?

Tab. 18. Všeobecná výstraha

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
Nic, je to jen zkouška sirén.	špatně	60	17,5
Ihned se vrátím do domu a zavolám na tísňovou linku hasičů,	špatně	38	11,2
Ihned se vrátím domů a zapnu rádio nebo televizi.	správně	148	43,1
Ihned se vrátím domů, zavřu okna a dveře a nikoho nepustím	špatně	30	8,7
nevím	špatně	67	19,5
Celkem:		343	100

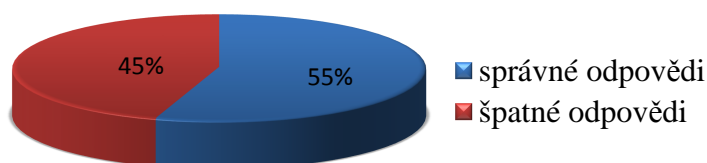
Výstražný signál „všeobecná výstraha“ dělal respondentům také značný problém. Správnou odpověď vyplnilo pouze 43,1 % dotázaných. Lidé výstražné signály většinou neberou vážně a myslí si, že jen probíhá zkouška sirén nebo cvičení složek IZS.

13. Otázka: Pro laiky je nejlepší hmatat puls:

Tab. 19. První pomoc 4

Odpověď	Správnost odpovědi	Absolutní hodnota	%
na tepně na zápěstí	špatně	93	27,1
nikde – laikům se nedoporučuje hmatat puls pro velkou pravděpodobnost falešného výsledku	správně	28	8,2
na krční tepně	špatně	189	55,1
nevím	špatně	33	9,6
Celkem:		343	100

Bohužel málokdo ví, že zdravotníci a lékaři laikům hmatat pulz vůbec nedoporučují. Velké procento lidí neumí správně tepnu nahmatat nebo hledá pulz palcem a to zapříčiní, že cítí pulz pouze svůj, ne zraněného. Je potřeba zjistit, zda pacient dýchá (např. pomocí zrcátka, nebo podle nadzvedávání hrudníku postiženého) a pokud nedýchá, ihned zahájit kardiopulmonální resuscitaci.

Obr. 13. Poměr správných a špatných odpovědí

Celkový poměr správných a špatných odpovědí ve vědomostní části dotazníku je 55:45. Tento výsledek je alarmující. Přestože respondenti na začátku dotazníku vyplnili, že považují problematiku OČMU za důležitou, jejich vědomosti tomu vůbec neodpovídají. Proto je potřeba posílit v ČR preventivně výchovnou činnost a připravit tak lépe obyvatelstvo na zvládání mimořádných událostí a krizových situací.

Možných řešení jak lépe vzdělávat obyvatelstvo tak, aby lépe zvládalo a bylo lépe připraveno na možné mimořádné události a krizové situace je vícero. Vlastní návrhy vzdělávacího systému pro obyvatelstvo ČR budou blíže specifikovány ve dvanácté kapitole práce.

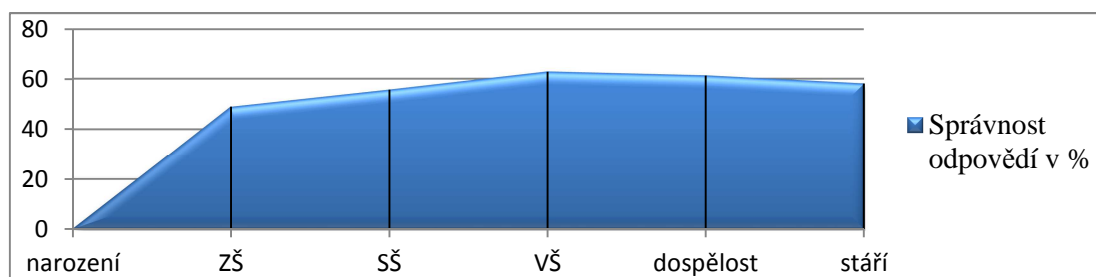
Dalším záměrem dotazování bylo ověření toho, zda lze zařazení výuky o ochraně obyvatelstva do učebních osnov základních a středních škol vnímat jako dostatečné s ohledem na požadované zvyšování znalostí obyvatelstva v této problematice. Vedlejším záměrem dotazníkového šetření bylo posouzení toho, zda se s rostoucí délkou školní docházky prohlubuje povědomí vzdělaných osob o této problematice. Všechna zjištění jsou v tabulce níže. Respondenti byli rozděleni na žáky základních škol, žáky středních škol, studenty vysokých škol, dospělé osoby do 60ti let (osoby v produktivním věku) a lidi v důchodovém věku nad 60 let.

Tab. 20. Porovnání znalostí jednotlivých věkových skupin

respondenti	správné odpovědi	špatné odpovědi	umístění
žáci ZŠ	49 %	51 %	5
žáci SŠ	55,8 %	44,2 %	4
studenti VŠ	62,9 %	37,1 %	1
dospělí v produktivním věku	61,4 %	38,6 %	2
lidé v důchodovém věku	58,2 %	41,8 %	3

Nejlepšího výsledku ve vědomostním testování dosáhli studenti vysokých škol, těsně za nimi se umístili dospělí lidé do 60 let. Naopak nejhůř jsou na tom s vědomostmi o ochraně obyvatelstva žáci základních škol.

Následuje graf, který zobrazuje vývoj informovanosti obyvatelstva o problematice ochrany člověka za mimořádných událostí.

Obr. 14. Vývoj informovanosti obyvatelstva o ochraně obyvatelstva dle věku

Porovnání vědomostí jednotlivých věkových skupin vypovídá o tom, že na základních školách je problematika OČMU probírána jen velice okrajově, na střední škole a vysoké škole se problematika opakuje a tak jsou vědomosti prohlubovány a lidé mají s rostoucím věkem s mimořádnými událostmi a jejich řešením větší zkušenosti. Po absolvování školy opět dovednosti z OO začnou stagnovat (na úroveň SŠ), protože lidé se s preventivně výchovnou činností setkají jen málokdy a problematiku tak nikde dále neprocvičují.

Dále bylo vědomostní částí dotazníku zjištěno, která oblast OČMU dělá obyvatelstvu největší problémy a byly opět srovnány vědomosti jednotlivých skupin v těchto oblastech. Výsledky zkoumání jsou zapsány v následující tabulce. Jsou zde uvedena procenta správných odpovědí rozdělena dle věkových kategorií a jednotlivých problematik.

Tab. 21. *Obtížnost jednotlivých problematik*

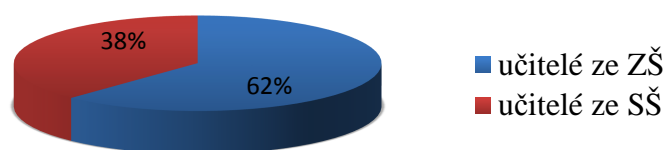
problematika	žáci ZŠ	žáci SŠ	studenti	dospělí	dů-
tísňové linky (otázky 1 a 2)	80 %	89 %	88,6 %	83 %	83 %
složky IZS (otázka 3)	57,2 %	70,5 %	74,6 %	74,7 %	68,3 %
nebezp. chem. látky (otázky 4, 5, 11)	31,3 %	34,5 %	43,4 %	42,7 %	43 %
první pomoc (otázky 6, 7, 9, 13)	30,2 %	30,5 %	45 %	40 %	35,2 %
zásady chování (otázky 8, 12)	35,5 %	41,8 %	54,4 %	59,4 %	55,3 %
evakuační zavazadlo (otázka 10)	58 %	68,4	71 %	68,5 %	64,5 %
Celkově:	49 %	56 %	63 %	61 %	58 %

Jak lze zjistit z tabulky 22, největší problémy dělá obyvatelstvu problematika nebezpečných chemických látek, první pomoci a zásad chování při úniku nebezpečné látky a vyhlášení všeobecné výstrahy.

10.3.2 Dotazník pro učitele

Druhý dotazník byl vložen do rukou učitelů základních a středních škol. V ČR se nachází přes čtyři tisíce základních škol a asi třináct set škol středních. V dotazníkovém šetření bylo osloveno 120 základních a 100 středních škol, jejich ředitelé a učitelé byli požádáni o vyplnění ankety.

Respondentům bylo kladeno 14 otázek, z toho jedna byla otevřená a na dvě otázky bylo možné odpovědět více možnostmi, na ostatní otázky bylo možno odpovědět výběrem vhodné odpovědi a) b) c) atd.

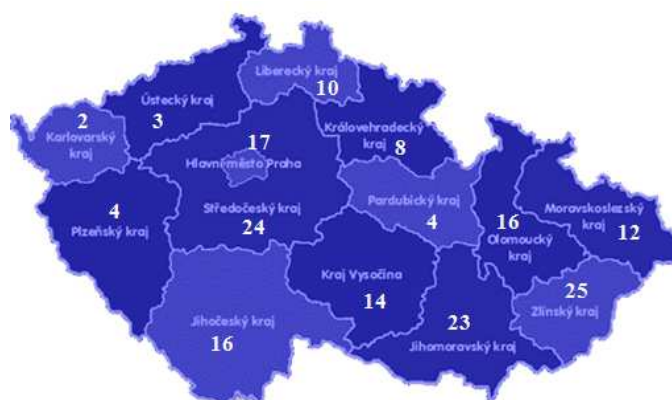
Obr. 15. Poměr zúčastněných učitelů

V konečném důsledku na otázky v dotazníku odpovědělo dohromady 176 učitelů ze všech koutů Česka. 111 učitelů, kteří vyučují na základních školách a 65 učitelů ze středního školství.

Tab. 22. Rozdělení učitelů podle věku

Věk	Základní školy	Střední školy	Celkem	%
23-30	17	4	21	12
31-45	42	19	61	34
46-60	44	30	74	42
60 a více	9	12	21	12
Celkem:	111	65	176	100

Věkový průměr respondentů činí 45,9 let. Dotazníkového šetření se účastnili především učitelé ve věku 46-60 let a učitelé od 31 do 45 let.

Obr. 16. Mapa rozmístění respondentů-učitelů

Tab. 23. Rozmístění respondentů dle regionu

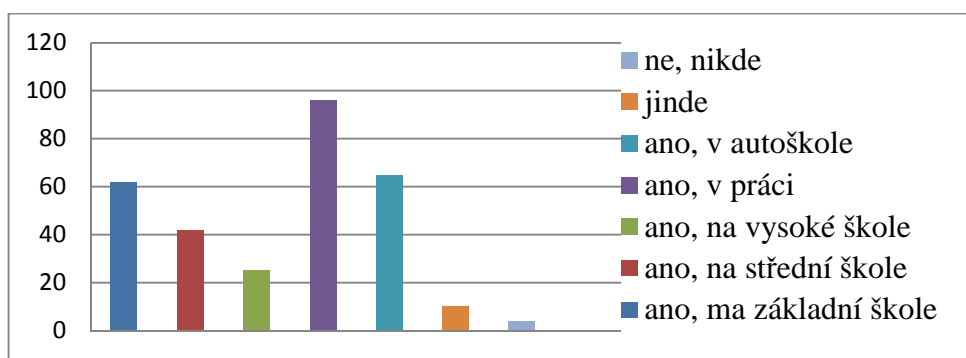
Kraj	Základní školy	Střední školy	Celkem	%
hl. m. Praha	4	13	17	9,6
Středočeský	9	15	24	13,5
Jihočeský	6	10	16	9
Plzeňský	2	2	4	2,2
Karlovarský	1	1	2	1,1
Ústecký	2	1	3	1,6
Liberecký	10	0	10	5,6

Královehradecký	3	5	8	4,4
Pardubický	3	1	4	2,2
Vysočina	11	3	14	8
Jihomoravský	23	0	23	13
Olomoucký	10	6	16	9,1
Zlínský	17	8	25	14,1
Moravskoslezský	12	0	12	6,7
Celkem:	102	63	165	100

Šetření se zúčastnili učitelé ze všech čtrnácti krajů. V největším procentuálním množství byl zastoupen kraj Zlínský a také Středočeský. Naopak nejnižší účast byla ze strany Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Pardubického kraje.

Níže jsou uvedeny jednotlivé otázky a odpovědi. Dotazníkové šetření je pro lepší představu poměru odpovědí opět obohaceno o grafické znázornění jednotlivých poměrů odpovědí.

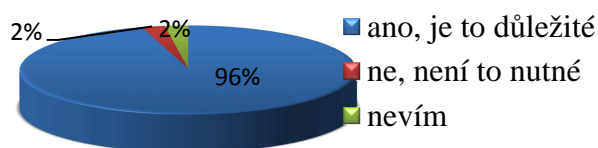
1. Setkal/a jste se někdy v životě s předmětem nebo školením na téma: „Ochrana člověka za mimořádných událostí“, „Ochrana obyvatelstva“, „Branná výchova“, „První pomoc“, „Bezpečnost práce“ apod.?

Obr. 17. Poměr odpovědí na první otázku

Pouze 4 učitelé z celkového množství se za svůj život nesetkali s žádnou výukou problematiky. Ostatní nejčastěji vyplnili odpověď „ano, v práci“, což je logické. Každý učitel, ať už základní, střední nebo vysoké školy by měl projít školením o BOZP a také kurzem první pomoci, aby dokázal poskytnout účinnou pomoc svým žákům v případě nehody.

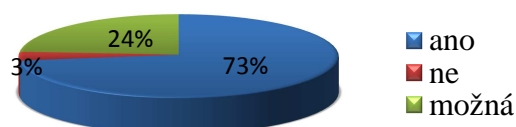
2. Myslíte si, že je potřeba vzdělávat se v této oblasti a vědět tak, jak se správně zachovat v krizové situaci?

Obr. 18. Poměr odpovědí na druhou otázku

Odpovědi na tuto otázku byly celkem jednoznačné. 96 % dotázaných učitelů považuje problematiku za důležitou a vzdělávání v této oblasti za potřebné. Pouze 4 respondenti (2 %) si myslí, že výuka OČMU není nutná a 2 % vyučujících si svou odpověď není jista a tak zvolili odpověď „nevím“.

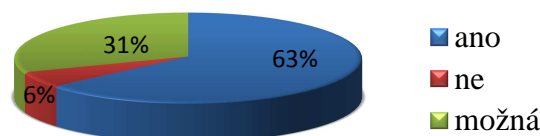
3. Chtěl/a byste se osobně naučit zásady chování, svépomoci a první pomoci druhým při mimořádné události?

Obr. 19. Poměr odpovědí na třetí otázku

Otázka opět potvrdila, že problematika vyučujícím není lhostejná a sami by se o oblasti OČMU chtěli dozvědět více informací. Mimořádné události v České republice jsou časté (především jde o povodně a požáry) a proto si učitelé myslí, že zabývat se touto problematikou je potřeba. Samozřejmě začít se musí u výuky učitelů, kteří dále své vědomosti mohou přenést na své žáky.

4. Bavit by Vás (jako žáka) ve škole předmět, který by se touto problematikou zabýval?

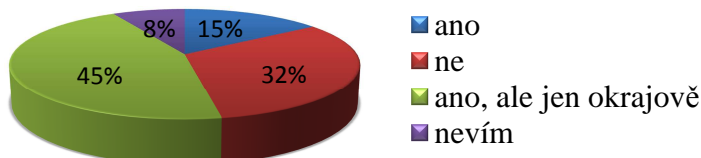

Obr. 20. Poměr odpovědí na čtvrtou otázku

V další položené otázce se učitelé museli vžít do svých žáků a na chvíli se vrátit do lavic. Nadpoloviční většinu (tedy 63 %) oslovených učitelů by předmět, který by se zabýval OČMU ve škole bavil a do hodin by tak chodili rádi. Jen 6 % (10 respondentů) se staví

k předmětu zády, předmět by ve vyučování nechtěli. Téměř třetina učitelů se otázce vyhýbá, nebo si takovýto předmět nedovedou představit a tak opět zvolily možnost „nevím“.

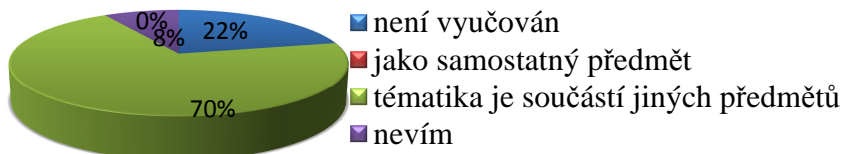
5. Je na Vaší škole vyučován předmět s tematikou ochrany člověka za mimořádných událostí?

Obr. 21. Výskyt předmětu OČMU

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, podle Rámcového vzdělávacího plánu ze září roku 2013, problematika OČMU musí být zařazena do výuky předmětů na všech základních a středních školách. Takže respondenti, kteří odpověděli „ne“ buď o výuce OČMU neví, nebo na jejich škole oblast OO vážně ve výukových plánech zařazena není. Je na každém učiteli, jak si svou výuku zorganizuje.

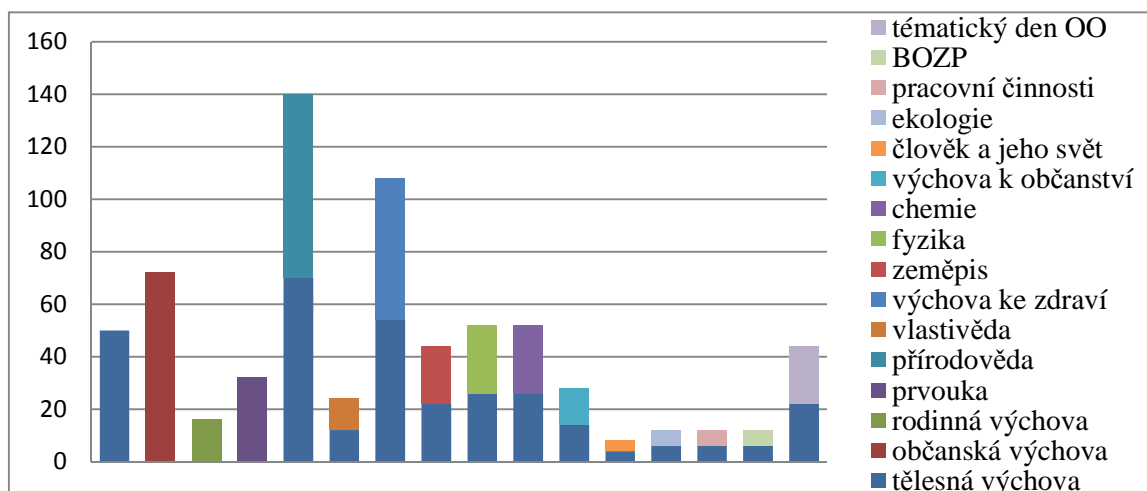
6. Pokud ano, v jakém rozsahu?

Obr. 22. Rozsah výuky OČMU

Protože tematika problematiky by měla být podle aktualizovaného RVP součástí jiných předmětů (přírodopis, zeměpis, nauka o světě, nauka o zdraví apod.), další otázky byla zaměřena právě na tyto předměty. 70 % odpovědí se výuka potvrdila. Samozřejmě nulového počtu odpovědí se dostalo odpovědi „jako samostatný předmět“.

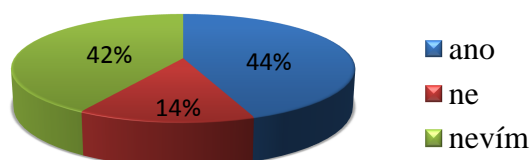
7. Pokud je součástí jiného předmětu. Kterého?

Obr. 23. Předměty s tematikou OČMU

Nejčastějšími odpověďmi byl: přírodopis, výchova ke zdraví (nebo zdravotní výchova), občanská výchova a tělocvik. Na některých školách také každoročně probíhá jakýsi „tematický den“, jenž je na problematiku zvládnutí mimořádných událostí zaměřen a tak si žáci můžou vyzkoušet zvládnutí MU v praxi.

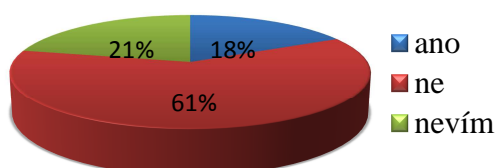
8. Je podle Vašeho názoru tento rozsah dostačující?

Obr. 24. Poměr odpovědí na osmou otázku

44 % dotázaných učitelů je s nynější skladbou výuky OČMU spokojeno a neměnilo by ji. Pouze 14 % (25 vyučujících) s množstvím informací o OO ve výukových plánech školy nesouhlasí a jsou toho názoru, že problematika by měla být probírána do větší míry.

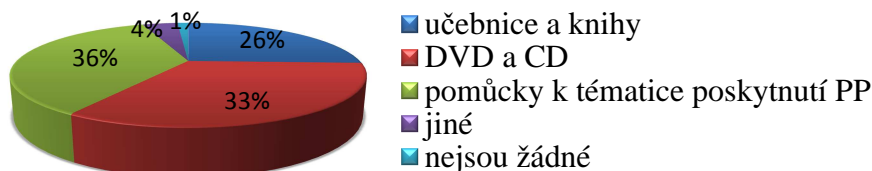
9. Myslíte si osobně, že by předmět s touto tematikou měl být vyučován jako samostatný předmět?

Obr. 25. OČMU jako samostatný předmět

Nadpoloviční většina respondentů si myslí, že problematika není hodna toho, aby byla vyučována jako samostatný předmět. Takového názoru není 18 % dotázaných, kteří se k problematice staví naopak a samostatný předmět OČMU by podpořili.

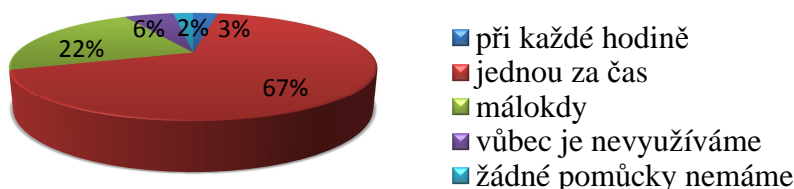
10. Jsou na Vaší škole k dispozici některé z pomůcek určených pro vyučování zmíněné tematiky?

Obr. 26. Pomůcky při výuce OČMU

Před lety každá základní a střední škola v ČR dostala od MV-GŘ HZS ČR pomůcky v podobě literatury, CD a DVD apod. k výuce dané problematiky. Další pomůcky jsou dostupné volně na internetu. Šetřením bylo zjištěno, že více než třetina škol používá pomůcky k výuce první pomoci, druhá třetina využívá výuková DVD a CD s tematikou.

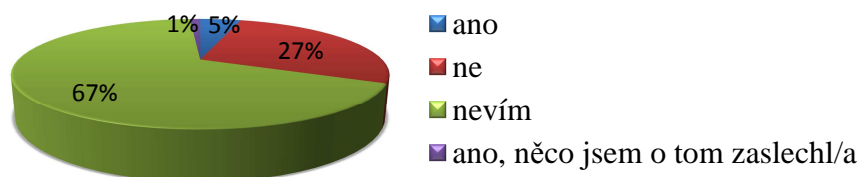
11. Jak často těchto pomůcek využíváte?

Obr. 27. Využívání pomůcek při výuce

Většina škol pomůcky k výuce OČMU používá podle mého šetření jedno za čas nebo málokdy. Na využití pomůcek a názornější ukázkou nejspíš není ve výuce čas nebo učitelé nepovažují problematiku za důležitou a tak pomůcky do výuky nezařazují a věnují se radši jiné náplni výuky.

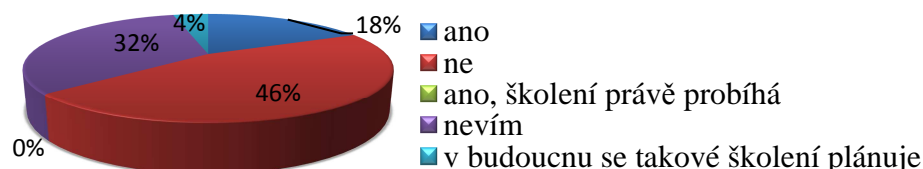
12. Bude v budoucnu na Vaší škole předmět s tematikou OO vyučován?

Obr. 28. OČMU jako samostatný předmět

Bohužel OČMU jako samostatný předmět se doposud nedočkala svého zařazení do vzdělávacích programů. O problematice se stále jen diskutuje. Je potřeba v tomto ohledu ještě udělat mnoho a zajistit tak žákům jednotné komplexní vzdělání v problematice.

13. Byli učitelé na Vaší škole speciálně proškolení k výuce tohoto předmětu?

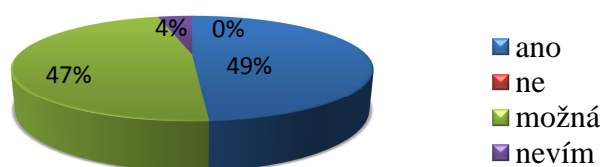

Obr. 29. Školení učitelů v problematice

Jak vyplývá z dostupné literatury, do roku 2013 bylo v problematice OČMU s pomocí HZS ČR odborně proškoleny asi 17 000 učitelů ze základních a středních škol z celého Česka.

V dotazníku tak potvrdilo účast na odborných školeních a seminářích 18 % (32) učitelů. Ovšem nejednalo se pouze o kurzy HZS, nýbrž někteří učitelé mají za sebou např. kurz první pomoci aj.

14. Dokázal/a byste sám/sama poskytnout první pomoc?

Obr. 30. Poskytnutí první pomoci

Polovina respondentů-učitelů se domnívá, že dokáže poskytnout první pomoc. Druhá polovina dotázaných si svými vědomostmi v oblasti první pomoci není příliš jistá a tak zvolila odpověď „možná“ nebo „nevím“.

10.4 Závěr

V kapitole níže jsou uvedeny dosažené výsledky, které byly zjištěny dotazníkovým šetřením.

10.4.1 Dotazník pro veřejnost – splnění cílů

Anketu vyplnilo velké množství lidí, celkem 343. Struktura respondentů byla opravdu široká, lidé téměř ze všech krajů ČR a všech věkových kategorií. Proto lze považovat dotaz-

níkové šetření za úspěšné, a díky vysokému počtu respondentů má celkově nemalou výpočetní hodnotu. Cíle šetření byly také splněny a pomocí dotazníku byly zjištěny důležité poznatky.

Dotazníkový průzkum odhalil mezery ve vzdělání v ochraně obyvatelstva. Vědomosti lidí v České republice jsou v tomto ohledu na velice nízké úrovni a v oblasti se příliš neorientují. Vědomostní část testování dopadla v celkovém poměru 45:55, tedy 45 procent špatných a 55 procent správných odpovědí, což není příliš dobrý výsledek.

Většina dotázaných projevila o výuku sebeochrany za mimořádných událostí a krizových situací zájem a hodiny OČMU by obyvatelstvo údajně i bavily.

Co se týče porovnání úrovně znalostí jednotlivých věkových kategorií, nejhůře dopadli žáci základních škol. Naopak nejlépe na tom byli studenti VŠ a dospělí od 26 do 60 let. Ale i tak jejich výsledky nejsou takové, jaké by měly být.

Největší problém dělá obyvatelstvu oblast první pomoci, zásad chování při mimořádné události a problematika nebezpečných chemických látek.

10.4.2 Dotazník pro učitele - splnění cílů

V anketě určené učitelům základních a středních škol v ČR byly také splněny všechny předepsané cíle. Účast byla opět vysoká (176 vyučujících ze všech krajů ČR a všech věkových kategorií), a tak je opět výpočetní hodnota dotazníkového šetření je vysoká a výsledky můžou být považovány za objektivní.

Zpracováním výsledků dotazníku byly zjištěny názory učitelů na výuku problematiky na školách. Pedagogové se k výuce staví celkem pozitivně a myslí si, že oblast OČMU do výuky základních a středních škol rozhodně patří a je její důležitou součástí.

Jak bylo zjištěno, výuka problematiky v ostatních předmětech opravdu probíhá. Nejčastějšími předměty, které ve svých osnovách mají danou problematiku jsou: přírodopis, občanská nauka, tělesná výchova, zeměpis a přírodovědný základ v podobě chemie a fyziky. Některé školy oblasti ochrany obyvatelstva věnují dokonce celý jeden den, který vyplňují praktickými ukázkami první pomoci, sebeochrany při úniku nebezpečných látek, nácvičku evakuace apod.

Přestože roku 2003 věnovalo GŘ HZS ČR do rukou ředitelů každé základní a střední školy v Česku učební pomůcky v podobě učebnic, příruček a DVD, učitelé je při hodinách příliš

nepoužívají. Nejspíš na to nemají čas vzhledem k náročnosti předmětu, kterého je OČMU součástí.

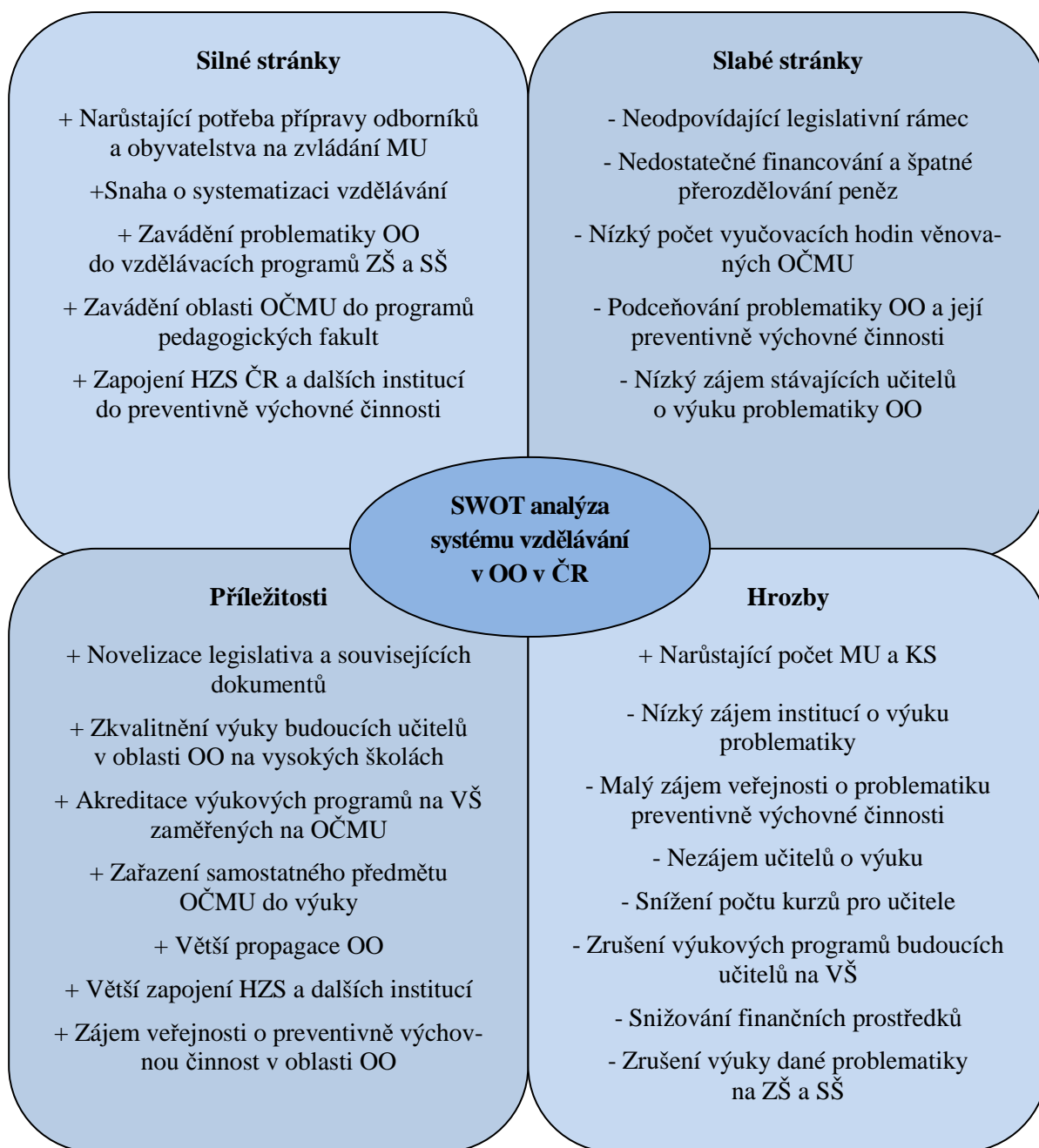
Přestože existuje nepřehledné množství kurzů a školení k vyučování problematiky OČMU, ať už prostřednictvím HZS ČR nebo jiných organizací, pouze 18 % dotázaných učitelů se takového kurzu zúčastnilo nebo má za sebou alespoň kurz první pomoci.

Dotázaným učitelům se vidina OČMU jako samostatného předmětu příliš nezamlouvá a takový předmět by ve školních osnovách nechtěli mít zakomponován. Pouhých 18 % respondentů by souhlasilo s výukou tohoto předmětu jako samostatného. 61 procentům učitelů vyhovují dosavadní rozvrhy.

11 SWOT ANALÝZA PROBLEMATIKY

Pro finální zhodnocení výsledků práce byla vybrána SWOT analýza, díky které budou komplexně vyhodnoceny dosavadní zjištěné poznatky a identifikovány silné a slabé stránky, hrozby a příležitosti dané problematiky.

Obr. 3. Schéma výsledné SWOT analýzy

11.1 Silné stránky

Aby se zamezilo negativnímu působení MU a obyvatelstvo i odborníci byli na jeho působení připraveni, vznikla potřeba vzdělávání (ať už odborníků, tak veřejnosti) v OO. Od roku 1999 probíhá zavádění problematiky do vzdělávacích programů ZŠ, SŠ a později i do studijních programů pedagogických fakult VŠ, které vychovávají odborníky na výuku OČMU. Protože počet MU vzrůstá, je potřeba vzdělávání v tomto ohledu nezbytné.

Do preventivně výchovné činnosti se zapojil i HZS, který vlastní akreditaci na vzdělávání učitelů v oblasti OO. Dále pořádá různé semináře, workshopy aj. události, které ještě více prohlubují vědomosti zúčastněných v problematice a umožní jim předávat si své zkušenosti a poznatky z oblasti OO. HZS ČR dále vydává mnoho příruček, DVD s naučnými filmy a další pomůcky.

Ke zkvalitnění vzdělávání v oblasti připojila asociace s názvem záchranný kruh, která nabízí na svých webových stránkách volně ke stažení mnoho pomůcek, jako jsou: interaktivní učebnice, příručky, motivační materiály, mobilní aplikace apod.

11.2 Slabé stránky

Bohužel, jak už bylo řečeno, ochrana obyvatelstva v ČR je z hlediska vzdělávání špatně legislativně zakotvena a tak vznikají v problematice mezery.

Další slabou stránkou věci je finanční zabezpečení. V systému chybí jakési komplexní zmapování finanční náročnosti přípravy obyvatelstva. Do oblasti plynou jen omezené finanční prostředky, které jsou navíc nesystémově přerozdělovány, a hospodaření s nimi je velmi neefektivní.

Na problematiku výuky OČMU je vyčleněno pouze pár hodin ročně, a tak je učivo probráno jen v minimálním měřítku. Navíc, každý pedagog si výuku řídí po svém a problematiku tak do výuky nemusí vůbec zařadit. Každý předmět má stanovené určité osnovy, které jsou už tak dosti obšírné. Je logické, že učitel bude raději probírat látku, která je blíže jeho vyučovanému předmětu, než problematiku OO.

11.3 Příležitosti

Oblasti vzdělávání by jistě pomohlo nové legislativní zakotvení OO a novelizace dalších dokumentů, jako je RVP.

Na některých vysokých školách již probíhá výuka budoucích pedagogů, kteří by měli v budoucnu učit problematiku OČMU. Taková výuka je zatím pouze okrajová, předmět je například ve společném základu pro výuku ZŠ, nebo je předmětem volitelným. Na některých školách ale už myslí dopředu a vznikají tak akreditace studijních oborů zaměřených právě na výuku OO (např. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity).

Největší příležitost, jak seznámit veřejnost s preventivně výchovnou činností, skýtá zařazení samostatného předmětu OČMU do osnov základních (možná i středních) škol. Otázka takového samostatného předmětu se již řeší spoustu let. Realizace se však stále nedaří.

Oblasti OO by také mohla pomoci větší a lepší propagace. Obyvatelstvu se musí dostat do povědomí, že problematika je důležitá a MU může potkat kohokoliv. Už jen to, že o katastrofách lidé slyší každý den v televizních novinách a rádiích, by mělo být důvodem, aby se lidé o problematiku více zajímali. Do propagace preventivně výchovné činnosti se mohou zapojit jak školy, média, tak i složky IZS (které jsou v tomto ohledu velice aktivní). Když se o problematice bude více diskutovat, lidem nebude lhostejná a začnou se o ni více zajímat.

11.4 Hrozby

Počet MU v ČR přibývá a proto je potřeba, se v tomto ohledu vzdělávat, velká. Ovšem všechno může být úplně jinak. MŠMT, školy, učitelé ani samotní občané nemusí mít v budoucnu o vzdělávání v OO zájem a tak opět znalosti v problematice klesnou. Když o výuku nebudou mít zájem učitelé, HZS ČR a VŠ, které v oblasti OO vzdělávají budoucí pedagogy, budou se postupně snižovat počty výukových kurzů a zruší se akreditace studijních oborů na pedagogických fakultách.

To by samozřejmě snížilo tok peněz, které jdou na vzdělávání v oblasti a důsledkem by mohlo být postupní snižování výukových hodin zaměřených na problematiku, až úplně zrušení této výuky.

12 NÁVRH OPTIMALIZACE Č. 1: VLASTNÍ NÁVRH UČEBNÍHO PLÁNU PŘEDMĚTU OCHRANA ČLOVĚKA ZA MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Obyvatelstvo z řad dospělých je k problematice preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva před negativním působením mimořádných událostí skeptické a považují tuto problematiku za nedůležitou. To se lidem v mnoha případech v minulosti vymstilo (povodně 1997), ale stejně se z těchto zkušeností nepoučili a dále je o vzdělávání v této oblasti malý zájem.

Pomocí dotazníkového šetření bylo zjištěno, že vzdělání (především dětí ze základních škol) v OO je nedostatečné a v učivu jsou velké mezery, které je potřeba zaplnit. Nejlepším řešením se nabízí OČMU jako samostatný učební předmět, který bude jednotný pro všechny školy v ČR.

Výuka tedy bude zaměřena na skupinu obyvatel, se kterou se dá nejlépe pracovat a dá se nejlépe v diskutované věci ovlivnit. Tou skupinou jsou žáci základních škol. Osobně si myslím, že pro první stupeň základních škol je učivo příliš těžké, proto se chci zaměřit na druhý stupeň základních škol, přesněji na poslední tři ročníky, tedy sedmý, osmý a devátý. Žáci tak budou seznámeni s problematikou již před odchodem na střední školy. Většina středních škol je již zaměřena nějakým směrem (ekonomie, zdravotnictví, strojírenství), a tak si osobně myslím, že na středních školách už není taková potřeba vzdělávání v tomto ohledu. Na SŠ postačí, když bude OČMU zakomponována do jiných předmětů (chemie, zeměpis apod.) jako tomu bylo dosud.

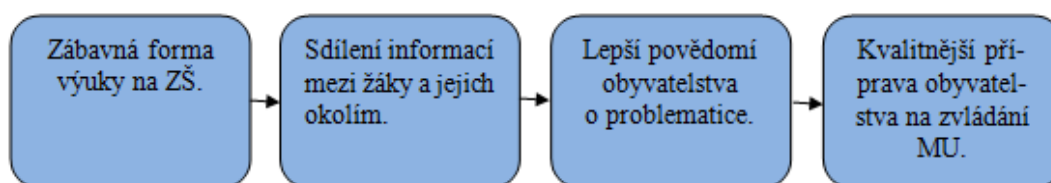
Výuka druhého stupně základních škol by tedy měla být obohacena o důležité informace z oblasti sebeochrany před živelními pohromami a haváriemi s únikem nebezpečných látek, první pomoci a dalších zajímavých problematik. Navíc, předmět OČMU je jedním z předmětů, jež se budou žákům hodit i v reálném životě.

Je třeba vzít v úvahu i to, že se celý nový RVP ZV musí upravit a přizpůsobit se výuce nového předmětu tak, aby se problematiky v ostatních předmětech neopakovali a nevzniklo tak zdvojení probrané látky. Také je potřeba zkoordinovat nový předmět s ostatními předměty tak, aby se látky prolínaly (v osmé a deváté třídě je vyučována chemie, proto by měla být do OČMU v deváté třídě zařazena problematika nebezpečných chemických látek, atp.).

Ve své bakalářské práci jsem tedy pokusila navrhnout vlastní výukový plán předmětu OČMU pro sedmou, osmou a devátou třídu základní školy. Na realizaci takové výuky by bylo potřeba vyčlenit jednu hodinu jednou za dva týdny.

U každé třídy se prolínají problematiky z oblasti ochrany obyvatelstva a základů první pomoci. Struktura probírané látky je volena podle obtížnosti od nejjednoduššího po nejtěžší. Jednotlivé náměty na výuku ročníku doprovází i doporučená literatura a pomůcky, které by měly sloužit pro použití v praxi a pro názorné ukázky ve výuce předmětu. Vyučování by také mělo být obohaceno o exkurze do zařízení IZS (hlavně místních stanic HZS a ZZS) a besedy s odborníky v OO, které výuku předmětu zpestří.

To, že žáky budou hodiny OČMU bavit by mělo zapříčinit i sdílení informací s ostatními dětmi a také s rodiči, prarodiči a všemi lidmi, kterými jsou děti obkloповány. Stoupne tak povědomí všech o celé problematice a lidé se o oblast OO budou snad více zajímat a vznikne tak lepší zázemí pro řešení krizových situací a větší míra spolupráce občanů při nich.

Obr. 31. Schéma předpokládaného vývoje vzdělanosti obyvatelstva v OO za použití výuky OČMU na základních školách

Výuku OČMU by měl zajišťovat pedagog, který byl buď speciálně v oblasti OO proškolen pomocí HZS ČR, jenž získal na takovéto vzdělávání akreditaci nebo pedagog, který vystudoval program pedagogické fakulty, jenž se na výuku problematiky specializuje (vznikají akreditace takových programů na VŠ).

Součástí výuky by samozřejmě mělo být i konečné prověření znalostí žáků. Učitelé se mohou nechat inspirovat Příručkou pro učitele od HZS, případně si svůj test můžou vytvořit na stránkách asociace Záchraný kruh, kde je nabídka více než 1000 testových otázek, které si pedagog může vytisknout nebo test může žák vyplnit on-line.

12.1 Učební plán pro 7. třídu

Náplní výuky pro 7. třídu by mělo být především vysvětlení základních pojmů, s kterými se bude v dalších ročnících nejvíce pracovat, klasifikace mimořádných událostí, zásady

chování obyvatelstva po zaznění varovného signálu a vyhlášení evakuace, seznámení se se složkami IZS. V sekci „první pomoc“ se žáci dozví například základními pojmy, naučí se zásady volání na tísňové linky a jak správně postupovat při ukládání postiženého do stabilizované polohy.

12.1.1 Náplň výuky

Oblast ochrany obyvatelstva:

- **Základní pojmy:**
 - Ochrana obyvatelstva;
 - mimořádná událost;
 - krizová situace;
 - integrovaný záchranný systém;
 - záchranné a likvidační práce;
- **Hlavní úkoly ochrany obyvatelstva:**
 - **Varování:** klasifikace varovných signálů; co dělat, když zazní siréna;
 - **evakuace:** zásady pro opuštění bytu v případě evakuace; evakuační zavazadlo;
 - **ukrytí:** klasifikace úkrytů; improvizované ukrytí doma, prostředky improvizované ochrany;
 - **nouzové přežití obyvatelstva.**
- **Klasifikace mimořádných událostí:** přírodní; antropogenní; havárie; rozbor pojmů vybraných druhů MU (povodně, vichřice, požáry, sesuvy půdy);
- **IZS:** základní složky IZS; popis jejich pracovní náplně; vedlejší složky IZS: jen okrajově; OPIS a KOPISy IZS;
- **Krizové stavy:** klasifikace; krizový štáb;
- **Tísňové linky:** 150; 155; 158; 112.

Oblast první pomoci:

- **Pojmy:** přednemocniční neodkladná péče, zdraví, nemoc;
- **Zásady volání na tísňovou linku 155 a 112;**
- **Zásady poskytování první pomoci;**
- **Stabilizovaná poloha; protišoková poloha;**

- **Mdloba:** příznaky; první pomoc;
- **Transport raněných bez pomůcek;**
- **Termická poranění:** úpal; úžeh; podchlazení; prevence; příznaky; první pomoc.

12.1.2 Pomůcky a doporučená literatura

- *Příručka pro učitele základních a středních škol „Ochrana člověka za mimořádných událostí“*, dostupná na <http://www.hzscr.cz/clanek/pomucky-pro-zakladni-a-stredni-skoly.aspx>;
- *Pomůcky z webových stránek Záchraného kruhu*
- *Ochrana člověka za mimořádných událostí - Osobní bezpečí - Pomáhám zraněným* učebnice pro 5. ročník ZŠ;
- Balek V. a kol. *Ochrana člověka za mimořádných událostí* (učebnice pro střední školy). Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-71-68-869-3.
- *Videokazeta se čtyřmi filmy* (Povodně a ochrana člověka, Havárie s únikem nebezpečných látek, než přijede záchranka, Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí);
- *Příručka HZS „Víš odkud voláš o pomoc na tísňovou linku 112?“*;
- DVD IOO LB „*Štěstí přeje připraveným*“, videa: Evakuační zavazadlo; Tísňová volání; Evakuace, Opuštění domácnosti; Varovný signál; Improvizovaná ochrana; Stabilizovaná poloha; Kapsáři. Videa jsou volně ke zhlédnutí na: <http://www.tvhasici.cz/stesti-preje-pripravenym.php>

12.2 Učební plán pro 8. Třídou

Jako hlavní náplň učiva pro osmou třídu jsem zvolila povodně a požáry, s nimi spojená zranění a první pomoc při nich. Další kapitoly budou probírány jen okrajově.

12.2.1 Náplň výuky

Oblast ochrany obyvatelstva:

- **Povodně:**
 - Definice povodně; povodňová stupnice;
 - druhy povodní;

- prevence;
- příčiny povodní;
- ochrana před povodněmi; zásady chování obyvatelstva před povodní, v průběhu povodní a po povodni.
- **Požáry:**
 - Definice;
 - prevence;
 - příčiny požáru;
 - postup při vzniku požáru.
- **Sesuvy půdy:**
 - Definice;
 - prevence;
 - příčiny.
- **Atmosférické poruchy:**
 - Definice;
 - prevence;
 - příčiny;
 - účinky; Beaufortova stupnice;
 - ochrana před atmosférickými poruchami.
- **Zemětřesení:**
 - Definice;
 - prevence;
 - příčiny;
 - účinky; seizmická stupnice;
 - ochrana před zemětřesením.

Oblast první pomoci:

- **Popáleniny, omrzliny, spáleniny;** první pomoc při tepelných zraněních;
- **První pomoc při tonutí;**
- **Vnější a vnitřní krvácení:** příznaky; první pomoc;
- **Řezné, tržné a bodné rány;** zásady první pomoci;

- **Poranění kostí a kloubů:** příznaky; první pomoc;
- **Zásady obvazové techniky;**
- **Otravy:** houbami; oxidem uhelnatým; léky; alkoholem; příznaky; první pomoc.

12.2.2 Pomůcky a doporučená literatura

- *Příručka pro učitele základních a středních škol „Ochrana člověka za mimořádných událostí“*, dostupná na <http://www.hzscr.cz/clanek/pomucky-pro-zakladni-a-stredni-skoly.aspx>;
- *Pomůcky z webových stránek Záchraného kruhu*
- Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Povodně* (učebnice pro 6. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2006. ISBN 80-7361-026-4. (schvalovací doložka MŠMT)
- Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Požáry* (učebnice pro 7. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2006. ISBN 80-7361-027-2. (schvalovací doložka MŠMT)
- *Příručka HZS "Ochrana před přirozenými a zvláštními povodněmi v ČR"* dostupná na <http://www.hzscr.cz/clanek/pomucky-pro-zakladni-a-stredni-skoly.aspx>
- *Videokazety s filmy „Výchova dětí v oblasti požární ochrany I“ a „Výchova dětí v oblasti požární ochrany II“*, které doplňují výše uvedenou příručku se stejným názvem
- *Příručka HZS „Výchova a prevence v oblasti požární ochrany“* volně ke stažení na: <http://www.hzscr.cz/clanek/pomucky-pro-zakladni-a-stredni-skoly.aspx>
- *Videokazeta se čtyřmi filmy (Povodně a ochrana člověka, Havárie s únikem nebezpečných látek, než přijede záchranka, Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí);*
- **DVD IOO LB „Štěstí přeje připraveným“**, videa: Požár v domě; Kamna; Komíny; Propan; Vypalování trávy; Hlásiče kouře; Požár auta; Záchrana tonoucího; Hašení oleje apod. Videa jsou volně ke zhlédnutí na: <http://www.tvhasici.cz/stesti-preje-pripravenym.php>
- *Příručka první pomoci*. Vyd. 1. Bratislava: Perfekt, 2003, 288 s. ISBN 80-804-6224-0.

12.3 Učební plán pro 9. Třídu

Deváté třídě by mělo patřit učivo nejsložitější, proto jsem do výuky zakomponovala havárie s únikem nebezpečných látek a radiační havárie. Z oblasti první pomoci jsou to pak složitější postupy při poskytování první pomoci jako je první pomoc při infarktu, mrtvici a epileptickém záchvatu.

12.3.1 Náplň výuky

Oblast ochrany obyvatelstva:

- **Havárie s únikem nebezpečných látek:**
 - Účinky nebezpečných látek;
 - Znaký a projevy havárií s únikem nebezpečných látek;
 - Označování nebezpečných látek (dále NL); H věty; P věty; UN kód; Kemlerův kód;
 - Zásady chování obyvatelstva při haváriích s únikem NL.
- **Radiační havárie:**
 - Jaderné elektrárny: Jejich jaderná a radiační bezpečnost; Úřad pro jadernou bezpečnost;
 - Radiační havárie; Stupnice INES;
 - Účinky ionizujícího záření;
 - Havarijní plány: Vnitřní a vnější havarijní plán;
 - Opatření na ochranu zdraví lidí při radiační havárii.

Oblast první pomoci:

- **Diabetes:** příznaky; první pomoc;
- **Epileptický záchvat:** příznaky; první pomoc;
- **Infarkt miokardu:** příznaky; první pomoc;
- **Cévní mozková příhoda:** příznaky; první pomoc;
- **Kardiopulmonální resuscitace;** zásady.

12.3.2 Pomůcky a doporučená literatura

- *Příručka pro učitele základních a středních škol „Ochrana člověka za mimořádných událostí“*, dostupná na <http://www.hzscr.cz/clanek/pomucky-pro-zakladni-a-stredni-skoly.aspx>;
- *Pomůcky z webových stránek Záchraného kruhu*
- Sedláček, M. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Havárie* (učebnice pro 8. ročník ZŠ). Praha: ALBRA, 2006. ISBN 80-7361-028-0.(schvalovací doložka MŠMT)
- Beneš, P. a kol. *Ochrana člověka za mimořádných událostí – Havárie s únikem nebezpečných látek, Radiační havárie* (učebnice pro chemii a fyziku na ZŠ). Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-818-5. (schvalovací doložka MŠMT)
- Balek V. a kol. *Ochrana člověka za mimořádných událostí* (učebnice pro střední školy). Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-71-68-869-3.
- *Videokazeta se čtyřmi filmy* (Povodně a ochrana člověka, **Havárie s únikem nebezpečných látek**, než přijede záchranka, Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí);
- **DVD IOO LB „Štěstí přeje připraveným“**, videa: Resuscitace, Umělé dýchání; apod. Videa jsou volně ke zhlédnutí na: <http://www.tvhasici.cz/stesti-preje-pripravenym.php>
- *Příručka první pomoci*. Vyd. 1. Bratislava: Perfekt, 2003, 288 s. ISBN 80-804-6224-0.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [6] Kolektiv autorů. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha, MV-GŘ HZS ČR, 2013.
- [2] *Zákon č. 239/2000 Sb.: Zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*. In: Sběrka zákonů ČR. Česko, 2000, roč. 2000, 73.
- [3] MARTÍNEK, Bohumír a Petr LINHART. *Ochrana obyvatelstva: Modul E*. 1. vyd. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR Kloknerova 26, 148 01, Praha 414, 2006.
- [4] LINHART, P., ŠILHÁNEK B. *Ochrana obyvatelstva v Evropě*. 1. Vyd. Praha: Ministerstvo vnitra, Hasičský záchranný sbor ČR, 2005. 195 s. ISBN 80-86640-55-8.
- [5] Kolektiv autorů.: *Evakuace obyvatelstva*. MV-GŘ HZS ČR. Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. 2010 [cit. 2013-11-11]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/evakuace-obyvatelstva.aspx>
- [6] Kolektiv autorů. *Nouzové přežití: Opatření pro nouzové přežití*. MV-GŘ HZS ČR. Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. 2010 [cit. 2013-11-11]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/opatreni-pro-nouzove-preziti-558778.aspx>
- [7] ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Vyd. 1. Brno: VUT FCH, 2007, 116 s. ISBN 978-80-214-3449-3.
- [8] MARTÍNEK, Bohumír. *Ochrana obyvatelstva I*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2009, 133 s. ISBN 978-80-7251-298-0.
- [9] KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše a Simona KUKUSZKOVÁ , „*Vzdělávání v oblasti ochrany obyvatel (zaměstnanců) u právnických a podnikajících fyzických osob*“ - sborník přednášek z mezinárodní konference „Ochrana obyvatel 2008“, SPBI, 2008, ISBN 978-80-7385-034-0
- [10] CHLÍBKOVÁ, D., MAZAL, F. *Úvaha o vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva z pohledu nejen historického*. [online]. [cit. 16. 1. 2014]. Dostupné na http://upol.cz/fileadmin/user_upload/FTKdokumenty/Publikace/Sbornik01_08.pdf
- [11] GOTTVALD. [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z: http://www.gotisek.estranky.cz/clanky/pravo-a-vojsko/zakon-c_-193_1920-sb_-branny-zakon-

- [12] *Zákon č. 184/1937 Sb.: o branné výchově.* In: Sbíрка zákonů. Legislativa pro oblast krizového řízení. [online] . [cit. 9. 1. 2014]. Dostupné na www: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=323&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=323&par[lang]=CS)
- [13] Sněmovní tisky: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0659_00.htm
- [14] Sněmovní tisky: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1971fs/tisky/t0035_02.htm
- [15] Sněmovní tisky: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online]. [cit. 2014-01-16]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1973/sb21-73.pdf>
- [16] MIKA, Otakar J. *Informovanost obyvatelstva a jeho připravenost na zvládnání mimořádných událostí.* 1. vyd. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-7394-111-6.
- [17] *Úplné znění zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).* In: Sbíрка zákonů. roč. 2008, 103.
- [18] Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: *Bílá kniha.* 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, ISBN 80-211-0372-8.
- [19] Kolektiv autorů, *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020.* Praha, MV-GŘ HZS ČR, 2007.
- [20] Časopis 112: odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva. Vzdělávací semináře pro učitele. 2013, roč. 2013, č. 9. DOI: Časopis 112.
- [21] *Zákon č. 1/1993 Sb.: Ústava České republiky.* In: zákonů. 1993, roč. 1993, 1/1993.
- [22] Kolektiv autorů, *Ústavní pořádek České republiky.* MV-GŘ HZS ČR [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: www.hzscr.cz/soubor/ustavni-poradek-cr-pdf.aspx
- [23] MV-GŘ HZS ČR: *Legislativní rámeček ochrany obyvatelstva.* [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/ukoly-a-pusobnost-legislativni-ramec-ochrany-obyvatelstva.aspx>
- [24] *Průvodce krizovým řízením pro veřejnou správu.* Praha: Linde Praha, a.s., 2004, 407 s. ISBN 80-720-1471-4.
- [25] *Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů,* ve znění pozdějších předpisů. In: Sbíрка zákonů

- [26] *Zákon č. 240/2000 Sb.: Zákon o krizovém řízení a o změně některých zákonů.* In: Sběrka zákonů. 2000, roč. 2000, 73.
- [27] *Zákon č. 241/2000 Sb.: Zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů.* In: Sběrka zákonů. 2000, roč. 2000, 73.
- [28] *Vyhláška č. 380/2002 Sb.: Vyhláška Ministerstva vnitra k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.* In: zákonů. 2002, roč. 2002, 133/2002.
- [29] *Vyhláška č. 328/2001 Sb.: Vyhláška Ministerstva vnitra o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému.* In: zákonů. 2001, roč. 2001, 127/2001. Dostupné z: č. 328/2001 Sb.
- [30] *Metody a postupy ke zkvalitnění výuky krizového řízení a přípravy obyvatelstva na řešení krizových situací: mezinárodní konference : 12.-13. září 2013, Uherské Hradiště.* Vyd. 1. Editor Jan Strohmandl. Uherské Hradiště: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení, 1 CD-ROM. ISBN 978-80-7454-282-4.
- [31] Časopis 112: odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva. *Vyhodnocení harmonogramu realizace opatření ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020.* 2011, X. DOI: 112.
- [32] MŠMT: *Ochrana Obyvatelstva.* [online]. [cit. 2014-02-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/ochrana-obyvatelstva?highlightWords=ochrana+obyvatelstva>
- [33] Kolektiv autorů. *Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení.* 2004. Dostupné z: www.firebrno.cz/uploads/...pro.../VCR_koncepce_vzdelavani_kr.pdf
- [34] LINHART, Petr. *Některé otázky ochrany obyvatelstva.* 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN 80-704-0854-5.
- [35] MARÁDOVÁ, Eva; HANUŠOVÁ, Jaroslava. Pilotní studie přípravy budoucích učitelů v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí – zpráva o realizaci vstupní etapy projektu „Ochrana za mimořádných událostí v učitelském vzdělávání, Praha 2007
- [35] *Podíl HZS ČR na realizaci Pokynu MŠMT k výuce Ochrana člověka za mimořádných událostí: Proškolení učitelů v problematice ochrany člověka za mimořádných událostí.* [online]. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/pomoc-skolam->

podil-hzs-cr-na-realizaci-pokynu-msmt-k-vyuuce-ochrana-cloveka-za-mimoradnych-udalosti.aspx

- [36] ŠIMAN, Jaromír. *Příprava budoucích učitelů v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí*. Časopis 112. 2009, 11, s. 24-25. ISSN 1213-7057.
- [37] *Závěrečná zpráva Ústavu pro informace ve vzdělávání - Rychlá šetření 4/2009*
- [38] *Začlenění tématik „Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova“ do studijních programů pedagogických fakult*. HZS ČR. [online]. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: www.hzscr.cz/soubor/material-usneseni-734-pdf.aspx
- [39] *Den se záchranáři v Brodce u Přerova*. 2013. [online]. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/den-se-zachranari-v-brodku-u-prerova-fotogalerie-321.html>
- [40] *V Dobrušce se uskutečnil „Den bezpečnostních a záchranných složek IZS“, zúčastnil se ho i bývalý olympionik Imrich Bugár*. 2013. [online]. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.pozary.cz/clanek/65645-v-dobrusce-se-uskutecnil-den-bezpecnostnich-a-zachrannych-slozek-izs-zucastnil-se-ho-i-byvaly-olympionik-imrich-bugar/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BESIP	Bezpečnost silničního provozu
CO	Civilní ochrana
CPC	Výbor pro civilní ochranu
CPO	Civilní protiletecká ochrana
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
EU	Evropská unie
GŘ	Generální ředitelství
GSP	Gymnázia se speciální přípravou
HZS	Hasičský záchranný sbor
IZS	Integrovaný záchranný systém
KS	Krizová situace
MD	Ministerstvo dopravy
MU	Mimořádná událost
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NATO	Severoatlantická aliance
NIDV	Národní institut pro další vzdělávání
OČMU	Ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí
OO	Ochrana obyvatelstva
PV	Předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání
SOV	Střední odborné vzdělávání
SŠ	Střední škola

TPG	Training Policy Group
UK	Univerzita Karlova
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
ZŠ	Základní škola
ZŠS	Základní školy speciální

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1. Schéma vztahu ochrany obyvatelstva, civilní ochrany a civilní obrany [1]</i>	15
<i>Obr. 2. Postup při bakalářské práci</i>	38
<i>Obr. 3. Systém dokumentů českého školství</i>	43
<i>Obr. 4. Rozdělení respondentů podle věku</i>	46
<i>Obr. 5. Rozdělení respondentů podle nejvyššího</i>	46
<i>Obr. 7. Mapa rozmístění respondentů</i>	47
<i>Obr. 8. Poměr odpovědí na otázku č. 1</i>	48
<i>Obr. 9. Poměr odpovědí na otázku č. 2</i>	48
<i>Obr. 10. Poměr odpovědí na otázku č. 3</i>	49
<i>Obr. 11. Poměr odpovědí na otázku č. 4</i>	49
<i>Obr. 12. Poměr odpovědí na otázku č. 5</i>	49
<i>Obr. 13. Poměr odpovědí na otázku č. 6</i>	50
<i>Obr. 14. Poměr správných a špatných odpovědí</i>	56
<i>Obr. 15. Vývoj informovanosti obyvatelstva o ochraně obyvatelstva dle věku</i>	57
<i>Obr. 16. Poměr zúčastněných učitelů</i>	59
<i>Obr. 17. Mapa rozmístění respondentů-učitelů</i>	59
<i>Obr. 18. Poměr odpovědí na první otázku</i>	60
<i>Obr. 19. Poměr odpovědí na druhou otázku</i>	61
<i>Obr. 20. Poměr odpovědí na třetí otázku</i>	61
<i>Obr. 21. Poměr odpovědí na čtvrtou otázku</i>	61
<i>Obr. 22. Výskyt předmětu OČMU</i>	62
<i>Obr. 23. Rozsah výuky OČMU</i>	62
<i>Obr. 24. Předměty s tematikou OČMU</i>	63
<i>Obr. 25. Poměr odpovědí na osmou otázku</i>	63
<i>Obr. 26. OČMU jako samostatný předmět</i>	63
<i>Obr. 27. Pomůcky při výuce OČMU</i>	64
<i>Obr. 28. Využívání pomůcek při výuce</i>	64
<i>Obr. 29. OČMU jako samostatný předmět</i>	64
<i>Obr. 30. Školení učitelů v problematice</i>	65
<i>Obr. 31. Poskytnutí první pomoci</i>	65
<i>Obr. 32. Schéma předpokládaného vývoje vzdělanosti obyvatelstva</i>	72

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 Bezpečnostní systém ČR [1]</i>	13
<i>Tab. 2 Struktura ochrany obyvatelstva [4]</i>	14
<i>Tab. 3. Vysoké školy, které připravují budoucí učitele v oblasti OČMU [38]</i>	41
<i>Tab. 4. Novodobý vývoj ochrany člověka za mimořádných událostí v českém školství</i>	42
<i>Tab. 5. Rozdělení respondentů podle věku</i>	46
<i>Tab. 6. Rozdělení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání</i>	46
<i>Tab. 8. Tísňové linky 1</i>	50
<i>Tab. 9. Tísňové linky 2</i>	51
<i>Tab. 10. Základní složky IZS</i>	51
<i>Tab. 11. Nebezpečné chemické látky 1</i>	52
<i>Tab. 12. Nebezpečné chemické látky 2</i>	52
<i>Tab. 13. První pomoc 1</i>	53
<i>Tab. 14. První pomoc 2</i>	53
<i>Tab. 15. Nebezpečné chemické látky 3</i>	54
<i>Tab. 16. První pomoc 3</i>	54
<i>Tab. 17. Evakuační zavazadlo</i>	55
<i>Tab. 18. Nebezpečné chemické látky 4</i>	55
<i>Tab. 19. Všeobecná výstraha</i>	56
<i>Tab. 20. První pomoc 4</i>	56
<i>Tab. 21. Porovnání znalostí jednotlivých věkových skupin</i>	57
<i>Tab. 22. Obtížnost jednotlivých problematik</i>	58
<i>Tab. 23. Rozdělení učitelů podle věku</i>	59
<i>Tab. 24. Rozmístění respondentů dle regionu</i>	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník pro veřejnost

Příloha P II: Dotazník pro učitele

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO VEŘEJNOST

Dobrý den,

jmenuji se Pavlína Pupíková a již třetí rok studuji na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně obor Ochrana obyvatelstva. Nyní píšící svou závěrečnou práci na téma „Analýza současného systému vzdělávání v ochraně obyvatelstva“. V této souvislosti Vás chci požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Je anonymní a bude sloužit pouze jako zdroj informací pro mou bakalářskou práci. Děkuji za Vaši spolupráci.

Základní údaje:

- 1) **Váš věk:**
a) do 16 let	d) 27-60 let
b) 17-20 let	e) 60 a více let
c) 21-26 let	

2) Nejvyšší dosažené vzdělání:

a) základní	e) vysokoškolské (Bc.)
b) vyučen/a	f) vysokoškolské (Mgr./Ing. a vyšší)
c) střední s maturitou	g) jiné
d) vyšší odborné	

3) Kraj, ve kterém žijete

a) Hlavní město Praha	h) Královehradecký kraj
b) Středočeský kraj	i) Pardubický kraj
c) Jihočeský kraj	j) Kraj Vysočina
d) Plzeňský kraj	k) Jihomoravský kraj
e) Karlovarský kraj	l) Olomoucký kraj
f) Ústecký kraj	m) Zlínský kraj
g) Liberecký kraj	n) Moravskoslezský kraj
-

Moje názory:

1) Byl/a jste někdy obětí nebo svědkem nějaké mimořádné události?

a) ne	f) požár
b) povodeň	g) válka
c) vichřice	h) nepokoje, demonstrace
d) epidemie, pandemie	i) havárie s únikem nebezpečné látky
e) přemnožení škůdců	j) jiné

2) Setkal/a jste se někdy v životě s předmětem nebo školením na téma: „Ochrana člověka za mimořádných událostí“, „Ochrana obyvatelstva“, „Branná výchova“, „První pomoc“, „Bezpečnost práce“ apod.?

a) ano, na základní škole	d) ano, v práci
b) ano, na střední škole	e) ano, v autoškole
c) ano, na vysoké škole	f) jinde
	g) ne, nikde

3) Pokud ano, v jakém rozsahu?

a) v žádném, nesetkal/a	f) předmět ochrana člověka za mimořádných událostí
b) předmět první pomoc	g) jako součást jiného předmětu
c) předmět ochrana obyvatelstva	h) branná výchova
d) kurz první pomoci	i) jiné
e) školení na téma bezpečnost práce	

4) Myslíte si, že je potřeba vzdělávat se v této oblasti a vědět tak, jak se správně zachovat v krizové situaci?

a) ano, je to důležité	b) ne, není to nutné	c) nevím

5) Chtěl/a byste se naučit zásady chování, svépomoci a první pomoci druhým při mimořádné události?

a) ano	b) ne	c) možná

6) Bavil by Vás (jako žáka) ve škole předmět, který by se touto problematikou zabýval?

a) ano	b) ne	c) nevím

Vědomosti z oblasti ochrany obyvatelstva:

- a) postižené oko zásadně ničím nepřekrýváme, snažíme se přimět postiženého k mrkání, aby cizí těleso slzením a mrkáním vyplavilo
- b) suchým obvazem lehce překryjeme obě oči a transportujeme postiženého k lékaři
- c) postižené oko vypláchneme vodou a překryjeme suchým obvazem a počkáme nejméně 24 hodin, zda se stav nezlepší

Otázky č. 7. Je povinnost poskytnout první pomoc v ČR dána ze zákona a za její neposkytnutí může být trestáno odnětím svobody? (jedna správná odpověď)

- a) ano
- b) ano, ale její neposkytnutí nemůže být trestáno odnětím svobody
- c) ne
- d) nevím

Otázka č. 8. Jak byste se zachoval/a při úniku nebezpečné látky? (jedna správná odpověď)

- a) neprodleně se ukryju ve svém bytě a zavolám blízkým, abych zjistil podrobnosti o vzniklé situaci
- b) nebudu dělat nic a budu dál pokračovat v činnosti, kterou jsem dosud dělal/a. Situace určitě není tak vážná, jak hlásí v rozhlase
- c) neprodleně se ukryju do nejbližší budovy, zapnu rádio a budu čekat na další instrukce
- d) neprodleně se ukryju na střechu nejbližší budovy. Všechny nebezpečné látky jsou těžší než vzduch a tak se budou držet při zemi
- e) nevím

Otázka č. 9. Doporučená frekvence stlačování hrudníku při nepřímé masáži srdce je asi (jedna správná odpověď)

- a) 30x za minutu
- b) 60x za minutu
- c) 100x za minutu

Otázka č. 10. Které věci byste si s sebou zabalil/a do evakuačního zavazadla (=batoh, taška nebo kufr s věcmi, které jsou nezbytné pro přechodné opuštění domova)? (více správných odpovědí)

- a) léky a hygiena d) polštář a pyžamo g) mobil s nabíječkou
b) fén na vlasy e) doklady a cennosti h) pitná voda a trvanlivé potraviny
c) kapesní nůž, šití f) jídelní miska, příbor

Otázka č. 11. Každé vozidlo převážející nebezpečné látky, musí být vždy řádně označeno oranžovou reflexní tabulkou, která je rozdělena do dvou částí. Co udává horní číslo? (jedna správná odpověď)

- a) kód, který je přidělen každé přepravované látce
b) kód, který udává, jaké nebezpečí látka představuje
c) číslo pro nás nemá žádný význam
d) nevím

Otázka č. 12. Co budete dělat, uslyšíte-li kolísavý tón sirény o délce 140 sekund? (jedna správná odpověď)

- a) nic, je to jen zkouška sirén
b) ihned se vrátím do domu a zavolám na tísňovou linku hasičů, abych zjistil/a, co se děje
c) ihned se vrátím domů a zapnu rádio nebo televizi
d) ihned se vrátím domů, zavřu okna a dveře a nikoho nepustím dovnitř
e) nevím

Otázka č. 13. Pro laiky je nejlepší hmatat puls: (jedna správná odpověď)

- a) na tepně na zápěstí
b) nikde – laiků, se nedoporučuje hmatat puls pro velkou pravděpodobnost falešného výsledku
c) na krční tepně
d) nevím

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO UČITELE

Vážení učitelé,

jmenuji se Pavlína Pupíková a již třetí rok studuji na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně obor Ochrana obyvatelstva. Nyní píšící svou závěrečnou práci na téma „Analýza současného systému vzdělávání v ochraně obyvatelstva“. V této souvislosti Vás chci požádat o vyplnění tohoto dotazníku (zakroužkujte vždy písmeno u Vámi zvolené odpovědi). Je anonymní a bude sloužit pouze jako zdroj informací pro mou bakalářskou práci. Děkuji za Vaši spolupráci.

Základní údaje:

1) Jsem učitelem:

- a) na základní škole
- b) na střední škole

2) Váš věk:

- a) 23-30 let
- b) 31-45 let
- c) 46-60 let
- d) víc než 60 let

3) Kraj, ve kterém vyučujete:

h) Hlavní město Praha	h) Královehradecký kraj
i) Středočeský kraj	i) Pardubický kraj
j) Jihočeský kraj	j) Kraj Vysočina
k) Plzeňský kraj	k) Jihomoravský kraj
l) Karlovarský kraj	l) Olomoucký kraj
m) Ústecký kraj	m) Zlínský kraj
n) Liberecký kraj	n) Moravskoslezský kraj
-

Moje názory:

1) Setkal/a jste se někdy v životě s předmětem nebo školením na téma: „ Ochrana člověka za mimořádných událostí“, „Ochrana obyvatelstva“, „Branná výchova“, „První pomoc“, „Bezpečnost práce“ apod.?

a) ano, na základní škole	e) ano, v autoškole
b) ano, na střední škole	f) jinde
c) ano, na vysoké škole	g) ne, nikdy
d) ano, v práci	

2) Myslíte si, že je potřeba vzdělávat se v této oblasti a vědět tak, jak se správně zachovat v krizové situaci?

- a) ano, je to důležité b) ne, není to nutné c) nevím

3) Chtěl/a byste se osobně naučit zásady chování, svépomoci a první pomoci druhým při mimořádné události?

- a) ano b) ne c) možná

4) Bavil by Vás (jako žáka) ve škole předmět, který by se touto problematikou zabýval?

- a) ano c) spíš ne
b) asi ano b) ne

5) Je na Vaší škole vyučován předmět s tematikou ochrany člověka za mimořádných událostí?

- a) ano c) ano, ale jen okrajově
b) ne d) nevím

6) Pokud ano, v jakém rozsahu?

- a) není vyučován c) tematika je součástí jiných předmětů
b) jako samostatný předmět d) nevím

7) Pokud je součástí jiného předmětu, kterého? (může být více odpovědí)

.....

8) Je podle Vašeho názoru tento rozsah dostačující?

- a) ano b) ne c) nevím

9) Myslíte si osobně, že by předmět s touto tematikou měl být vyučován jako samostatný předmět?

- a) ano b) ne c) nevím

10) Jsou na Vaší škole k dispozici některé z pomůcek určených pro vyučování zmíněné tematiky?

- a) učebnice, knihy d) nejsou žádné
b) DVD a CD e) nevím
c) pomůcky na poskytnutí první pomoci

11) Jak často těchto pomůcek využíváte?

- a) při každé hodině d) vůbec je nevyužíváme
b) jednou za čas e) žádné pomůcky nemáme
c) málokdy

12) Bude v budoucnu na Vaší škole takový předmět vyučován?

- a) ano c) nevím
b) ne d) ano, něco jsem o tom zaslechl/zaslechla

13) Byli učitelé na Vaší škole speciálně proškolení k výuce tohoto předmětu?

- a) ano d) nevím
b) ne e) v budoucnu se takové školení plánuje
c) ano, školení právě probíhá

14) Dokázal/a byste sám/sama poskytnout první pomoc?

- a) ano b) ne c) možná d) nevím